

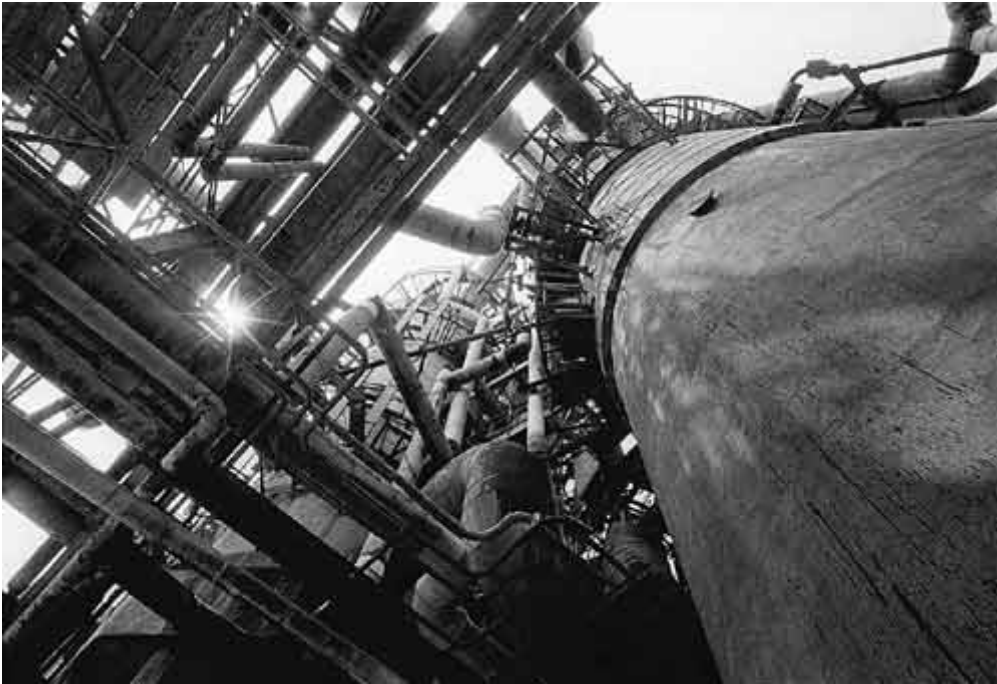
Linköpings Universitet

Institutionen för Tema

Avdelningen för Geografi

D-uppsats, 10 P

VT-2007

Det övergivna raffinaderiet Leuna i Leipzig, Tyskland, Foto: Henk van Rensbergen (abandoned-places.com)

Ödesstund för Europa

Om de geopolitiska konsekvenserna av Europas beroende av rysk energi

Författare: Jacob Nordangård
Handledare: Hans Holmén
ISRN: LIU-GEOG-D--07/001--SE

Abstract

The bell tolls for Europe

This is a tale about energy and power. It describes the geographer Halford Mackinder's geopolitical theories and compares them with current views outlined by Zbigniew Brzezinski and Michael T Klare, among others. With a critical approach it also provides a historical account of a Europe that stands in front of an energy struggle so severe that the current world order seems destined to fall. Oil and natural gas, has since the beginning of the 20th century, been used as a geopolitical tool in order to create dependence, control and even sometimes overthrow empires. USA has for example dominated the "protectorates" Europe and Japan by controlling the flow of oil in the Middle East. But this seems to change. It can't be ruled out that the cities of Europe in the long run will be shrouded in darkness. The background is that Europe's own deposits of fossil energy are decreasing at such vast speed that almost the entire demand will have to be imported by the year 2020. Awareness of this forecast, and the undertaking to reduce the carbon emissions in accordance with the Kyoto treaty, led to a grand proclamation in March 2007 to reduce the need for fossil fuels. This commitment seems however to be insufficient if independence towards other regions shall be maintained. Only a small part of the demand can be met by domestically produced fuels. Neither will the proposed energy reducing measures increase the energy security. The conclusion is that there is no time to develop new technology in order to save Europe from its difficult situation.

The dependence on Russia will instead grow stronger. The current geopolitical order, where the United States has acted as a military protector and guarantor of the energy security, looks like it is going to fall. The US is bogged down in the Afghanistan and Iraq wars at the same time as Europe's dependence on energy from the East grows. The US also has economic troubles and their own energy security dilemma. Russia has on the other hand acted with greater self confidence and purposefully built alliances with China, the Middle East and its former republics in Central Asia. Russia may soon dictate the future of Europe with its energy trump card. If Europe keeps its alliance with US and tries to challenge or subjugate Russia into its "unipolar" order it will deepen the risk for conflict. In such a conflict, Moscow has the power to darken and cool down the European room. Since every country is dependent on the dwindling energy resources for their survival, it may escalate into a full blown war. But the new order may be short. Within two decades there will probably be no surplus of energy to export for Russia, or any other nation for that matter. Europe will by then be without it's own energy resources and simultaneously lose the option to import.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte och frågeställningar	6
Teori	6
Metod och material	11
Materialdiskussion.....	12
Tidigare forskning	13
Upplägg	14
Byggandet av en europeisk maktordning	15
Energiläget i Europa, Ryssland och världen	20
EU:s energiplan	20
EU:s energisituation	21
Olja	21
Naturgas.....	23
Kol	24
Uran	25
Bioenergi	26
Vindkraft.....	26
Kommentar	27
Avtal med Ryssland	28
Nord Stream och Shtockmanfältet.....	29
Yamal – Europa	30
Blue Stream	30
Burgas – Alexandroupolis	30
Utsikter för den ryska oljan och gasen	31
Kommentar	31
Kampen om den ryska energin	32
Slaget om Ukraina	32
Revolution i Centralasien	33
Kommentar	34
Med energin som vapen	36
Det europeiska maktspelet	36
Spela inte schack med Ryssland	37
Västmakternas akilleshäla	40
Kommentar	41
Amerikas väg mot Armageddon	42
Kommentar	44
Ödesstund för Europa	45
Mot en totalitär ordning	47

Europas sönderfall.....	48
Framtidsscenarier.....	49
EU fortsätter vara dominerat av USA	49
EU blir självförsörjande på energi.....	49
EU närmar sig Ryssland	49
Energibrist förlamar EU	50
Framtida forskning	50
Sammanfattning	51
Tankar om makt.....	52
Källförteckning	55
Böcker	55
Rapporter/ uppsatser	55
Artiklar	56
Övriga elektroniska källor	58
Bilaga 1	60
Bilaga 2	61
Bilaga 3	63
Biografier.....	63

Inledning

Europa står inför en osäker framtid med svåra val. Kontinentens stora beroende av omgivande regioner för att kunna upprätthålla välståndet ser ut att bli allt mer betungande. En stor källa till oro rör tillståndet för energiförsörjningen. Europas tynande olje- gas- och kolresurser håller allvarligt på att hota energisäkerheten. Till år 2030 kommer importen av fossil energi behöva öka stort för att kompensera egna minskade reserver. Utvinningen av Nordsjöoljan faller redan kraftigt och gästtillgångarna beräknas inom två decennier följa efter. Koltillgångarna är enligt vissa källor överskattade och en nyligen utkommen rapport visar att ett underskott på uran kan vara under uppsegling efter 2015. År 2030 räknar man med att 93 % av oljan, 84 % av naturgasen och 66 % av kolet måste importeras. IEA (International Energy Agency) har med allvarsmättade ord varnat för svåra konsekvenser om inte energisituationen förändras. Europa kommer, i ännu större utsträckning än idag, bli beroende av Ryssland och Mellanöstern för att klara sin höga energikonsumtion. Dessa regioner har i och med de högre energipriserna kunnat stärka sina egna positioner och hyser inte sällan en missaktning mot västmakterna och den brutala maktutövning som sanktionerats av dessa under både kolonialtiden och därefter. De energirika regionerna kommer med stor sannolikhet att agera med större självaktning i ett läge då energin blir en bristvara.

Ryssland har själva sett sig förnedrade och degraderade i och med kollapsen av Sovjetunionen. Västmakternas försvarsorganisation NATO har tagit sig in i landets tidigare satellitstater och kryper allt närmare gränserna. Den ryska ekonomiska nivån och levnadsstandarden sjönk dramatiskt under 90-talet. Statens makt minskade och ett antal mäktiga oligarker lade beslag på landets största energiföretag. Efter det trauma som allvarligt störde landets självbild har den hårdföre president Putin återbördat kommandot och kommit att söka dominans med hjälp av det energivapen landet fortfarande besitter. Oligarkerna, som exempelvis Michel Khodorkovsky, har störtats från sina troner och energitillgångarna har i stor utsträckning återförts till staten. I detta läge har Europa kommit att söka ett tätare samarbete med Ryssland med både gas- och oljeledningar som en viktig prioritet. Det besvärliga energiläget har även fått den europeiska unionen att proklamera en stor satsning på andra energikällor och det talas även om en ny industriell revolution.

Frågan är dock hur stor inverkan dessa satsningar kommer att få. Endast små mängder med energi verkar kunna tillgodoses inhemskt på medellång sikt. Samtidigt som Europa söker samarbete med öster är banden med det likaledes energihungriga USA täta. Detta gör att en målkonflikt är under uppsegling. USA:s aggressiva krig i Mellanöstern och västerländska demokrateringskorståg bland de forna sovjetstaterna ses som ett hot från både Ryssland och Kina. En allvarlig konflikt om de återstående energitillgångarna riskerar förr eller senare att bryta ut dem emellan. Vem ska då Europa förlita sig på? Om unionen bygger sin energisäkerhet på att stärka samarbetet och importera mer från Ryssland så finns det stora risker att ett bakslag sker om en konflikt skulle uppstå mellan ryska och amerikanska intressen i Centralasien. USA är allianspartner och militär beskyddare av det europeiska rummet och ser inte välvilligt på ett Europa som söker energisamarbete med ett Ryssland som söker utmana USA som hegemon på världstronen. Om Europa fortsätter att stödja USA i framtida konflikter skulle Ryssland kunna bestraffa ett USA-vänligt Europa genom att stänga av energitillförseln och med detta orsaka svårartade försörjningsproblem. Den gamla västdominerade ordningen är

allvarligt hotad av den nya energisituationen. Energin och de nya starka makterna finns istället i öster.

Historiskt kan det konstateras att de moderna krigen har vunnits av dem som har haft tillgång till egna "obegränsade" tillgångar av energi och resurser. Detta är en fördel som västmakterna i allt mindre utsträckning förfogar över. Det är därför befogat att ställa sig frågan om ridån har kommit för USA, Europa och den västerländska civilisationens dominans över världen. För att relatera till den gamle brittiske geografen Halford Mackinder så verkar sjömakerna USA och Storbritannien sakta men säkert förlora sitt grepp om den Eurasiska kontinenten. Det krävs allt mer resurser för att kontrollera det av Mackinder myntade "hjärtlandet" och Europa tvingas sakta men säkert mot öst.

Håller den geopolitiska världskartan på att bli omritad?

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att ta reda på vilka konsekvenser Europas allt större beroende av rysk energi kan få för maktbalansen i världen.

Centrala frågeställningar är:

- Vad innebär EU:s proklamerade energirevolution och hur räknar EU med att energiförsörjningen ska se ut 2020? Strider detta mot andra prognoser?
- Vilka energiprojekt och samarbeten är aktuella med Ryssland?
- Vilka implikationer kan energiberoendet av Ryssland tänkas få för den nuvarande geopolitiska ordningen?

Teori

Teoridelen behandlar på vilket sätt Mackinders hjärtlandsteori används i olika geostrategers retorik samt hur den geopolitiska utvecklingen har sett ut sedan 1900-talets början. Här behandlas material från Zbigniew Brzezinski, PNAC (Project for a New American Century), F William Engdahl och Michael T Klare. Speciellt fokus läggs på USA då denna nation har haft en stor inverkan på hur geopolitiken och förhållandet mellan världens makter har utvecklats under efterkrigstiden.

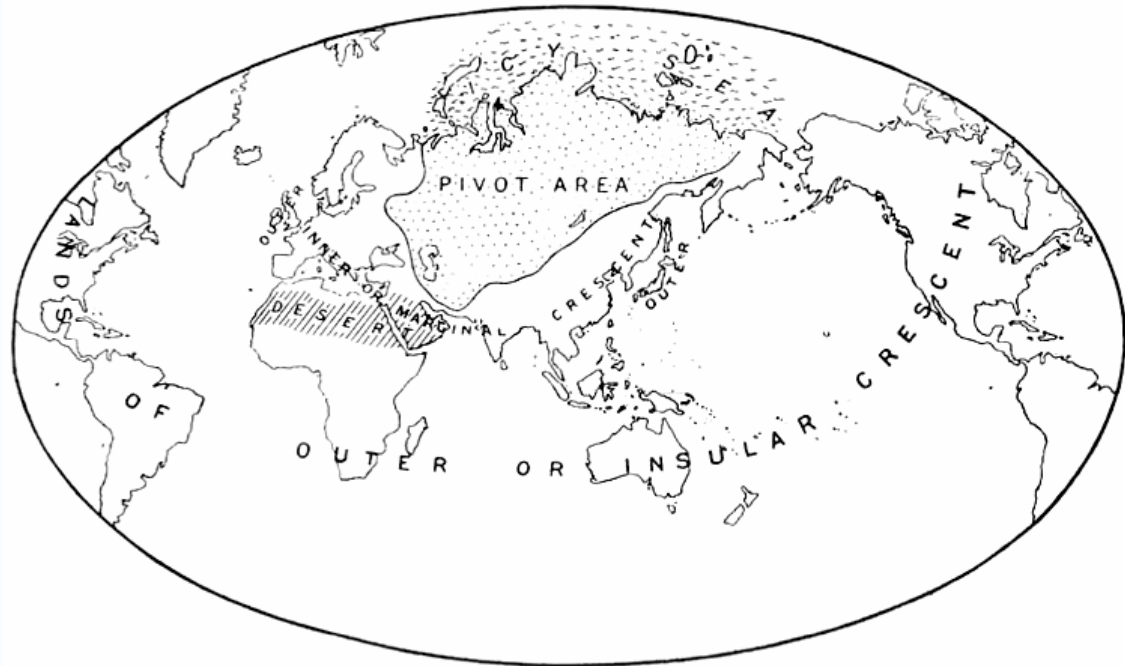
Geopolitik handlar bland annat om kampen mellan rivaliserande makter för att nå kontroll över territorier, naturresurser, geografiska nyckelpunkter och andra källor som kan ge ekonomiska och militära fördelar. Det finns vissa geografiska områden som är av betydande värde att kontrollera för att kunna utöva dominans gentemot andra stater. Detta kan bero på att området ligger i en region där många handelsvägar sammanstrålar (Jerusalem), att det rymmer flodmynningar och innanhav (Östersjön) eller att det utgör ett strategiskt brohuvud för expansion (Europa). Ett av nyckelelementen är dock kontrollen över områden som rymmer vitala resurser för människans överlevnad och välstånd vilket i synnerhet gäller för energi, mat och mineraler. Geopolitiken berör i rumsligt perspektiv det relationella förhållandet mellan olika stater.

Geopolitik kan sägas ha haft stor vikt under hela den moderna civilisationen. Men det var först under slutet av 1800-talet som den kom att teoretiseras. Störst inflytande har

Inledning

den brittiske geografen Halford Mackinders hjärtlandsteori haft. Han lanserade år 1904 sin teori som påvisade att världen var uppdelad i en världsö med omgivande öar i periferin. Världsön bestående av Europa, Asien och Afrika samt de perifera bestående av Amerika, Australien, Japan och Storbritannien. Det strategiskt viktiga i teorin var att behärska den centrala delen av världsön – hjärtlandet. Om en makt behärskade detta område (bestående av landmassan mellan Volga och Yangtze och mellan Arktis och Himalaya) hade det världsöns väldiga resurser i sina händer. Eller som teorin stipulerar:

Who rules East Europe commands the Heartland; who rules the Heartland commands the World-Island; who rules the World-Island controls the world. (Halford Mackinder)

Figur 1 Mackinders hjärtland (Pivot Area) med omgivande delar av världen. Källa: Agnew, Livingstone, Rogers (2005), *Human Geography*)

Hjärtlandet var, under Mackinders tid, svårerövat eftersom det låg insprängt mellan Arktis ismassor och Himalayas berg. Inga slagskepp kunde nå regionen. Nyckeln låg i att kontrollera Östeuropa och därifrån kunna göra utfall mot hjärtlandet. Mackinder byggde upp några scenarier om hur området skulle kunna utgöra en språngbräda för global dominans under 1900-talet. Dessa var en invasion av Ryssland från Västeuropa (Tyskland), bildandet av Rysk-tysk allians med en land- och sjöstyrka som skulle hota västerlandet eller genom en invasion av Ryssland från öst (Japan). Historien hade visat att invasioner hade företagits från centrala Eurasien mot omgivande områden, som Europa, när stammarna eller nationerna på den ryska stäppen hade förenat sig. Exempel på sådana invasioner var de som hade företagits av hunnerna och mongolerna. För omgivande regioner var det därför av stor vikt att förhindra de centrala makterna från att förena sig.¹

¹ Mackinder, Halford (1904), *The Geographical Pivot of History*, i Agnew, Livingstone, Rogers (red.)(1996), *Human Geography*, Blackwell Publishing, Oxford

Mackinder försökte påverka det brittiska imperiet att inte enbart lita på sin sjöstyrka. Den snabba utvecklingen för landtransporter krävde nya former av krigföring. Mackinder kom att präglas mycket av 1900-talets geopolitik och han var själv involverad i det politiska spelet. Hans tankar har verkat under en stor del av 1900-talet och har influerat sentida geostrateger som Henry Kissinger och Zbigniew Brzezinski.²

Fram till andra världskrigets slut härskade en mängd andra geopolitiska teorier där Friedrich Ratzel, Karl Haushofer och Rudolf Kjellén kom att dominera. Ratzel hade hämtat sin inspiration från socialdarwinismen och såg ett mönster i hur starkare stater expanderade på svagare staters bekostnad. Stater var i hans mening organiska utan bestämda gränser. När en stat var välmående expanderade den och när den var svag krympte den eller slukades av sina grannar. Ratzel blev känd för att ha lanserat livsrumsbegreppet (*lebensraum*) som dock inte kom att få sin mer besudlade innebörd förrän geostrategen Haushofer utvecklade begreppet. Rummet var i Ratzels ögon platsen där exempelvis tyskarna levde och deras kultur blomstrade. Senare kom svenske Rudolf Kjellén att utveckla dessa idéer. Kjellén såg fem nyckelelement i geopolitiken. *Reich* – Territoriet/Rummet, *Volk* – Folket eller rasen, *Haushalt* – Ekonomin (i det här fallet i form av autarki³), *Gesellschaft* – Den sociala aspekten av nationens organisation och kultur samt *Regierung* – styrelseskicket. Efter andra världskriget, då speciellt Haushofer kom att förknippas med den tyska nazistiska expansionen, hamnade geopolitiken i onåd och blev tabu. Mackinder som kom från en av segrarmakterna blev dock befriad från den hårda domen och hans teori utgjorde snart en central del av den amerikanska geopolitiken.⁴

I USA blev geopolitiken hett stoff i och med dess roll som global stormakt efter andra världskriget och, i synnerhet, med Henry Kissingers intåg på arenan under 70-talet. Språkbruket anammades också inom den politiska sfären. Kissinger menade att fred endast kunde uppnås genom maktbalans mellan de mäktigaste staterna, att geopolitik skulle föras utan sentimentalitet och att lokala och regionala konflikter kunde förstås genom geopolitik. Henry Kissinger var amerikansk säkerhetsrådgivare 1969-73 och utrikesminister 1973-77. Han fick Nobels fredpris 1973 men kom senare att beskyllas för mängder av krigsbrott.⁵ Under 70-talet växte USA:s intresse för andra regioner och dess tillgångar. Minskade energiresurser och ekonomiska bekymmer började ställa till problem för landet vilket bidrog till allt fler globala engagemang. Än rädde dock terrorbalansen med öst.⁶

1989 kom att markera ett brott i kalla kriget. Muren föll och med den försvann den gamla ordningen. Den ledande kapitalistiska makten USA kunde åta sig att bli hegemon utan några rivaler med jämbördig styrka. Den rigida ordning som existerat tidigare var som bortblåst. USA tycktes få regera ensamt på sin tron. Tiden från 1991 och framåt betecknades, enligt den kritiske politiske geografen Gearóid Ó Tuathail, av Amerikanskt globalt ledarskap, samarbete mellan öst och väst, ett fungerande FN, stärkta band

² Parker, Geoffrey (1998), *Geopolitics – Past, present and future*, Pinter: London

³ Självhushållning

⁴ Dodds, Klaus J.(Author) (2000), *Geopolitical Traditions : Critical Histories of Century of Political Thought*, Routledge

⁵ Ek, Richard (1998), *Den kritiska geopolitiken. Makt, geografi och politik*. Rapport och notiser 151. Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds Universitet.

⁶ Engdahl, William (2004), *A Century of War*, Pluto Press, London

mellan USA och dess allierade och en stark amerikansk ekonomi. Men denna ordning kom att bli kort.⁷

När USA drabbades av terrordåden mot World Trade Center förändrades den amerikanska utrikespolitiken drastiskt. Afghanistan och Irak kom att invaderas i snabb takt. Den amerikanska militären började omgruppera och flytta fokus från Europa till Centralasien samt Mellanöstern. Denna förändring var dock inte helt skapad i eftermälet efter terrordåden. Riktlinjerna hade i själva verket dragits upp flera år tidigare i ett par inflytelserika tankesmedjor. En av dessa, PNAC (Project for a New American Century), som innefattade en mängd prominenta medlemmar av Bushadministrationen, Donald och Robert Kagan, Världsbankschefen Paul Wolfowitz, f.d. FN-ambassadören John Bolton, hade fastställt en mängd med punkter för att bevara och stärka de amerikanska intressena i världen. Dessa var:

- Öka försvarsbudgeten betydande så att USA kan fullgöra sina globala åtaganden och modernisera sina väpnade styrkor för framtiden.
- USA måste utmana främmande regimer som är fientligt inställda till USA:s intressen och värderingar.
- USA måste stärka politisk och ekonomisk frihet utomlands.
- Acceptera ansvaret i USA:s unika position för att bevara och förlänga en världsordning som passar USA:s säkerhet, välstånd och principer.⁸

En av de verkligt stora anledningarna till aggression gentemot den muslimska världen var, enligt flera bedömare, att västerlandet började få allt svårare att tillgodose sina egna energibehov. Enligt Michael T Klare⁹ har oljan i synnerhet men även andra resurser varit motorn i USA:s geopolitiska agenda efter andra världskriget. Trumandoktrinen, Eisenhowerdoktrinen och Carterdoktrinen¹⁰ är alla exempel på detta. Fokus har även lagts på att förhindra att andra makter växer sig starka och hotar det amerikanska imperiet. Detta inkluderar såväl EU, Ryssland, Kina som en enad muslimsk värld.¹¹ Klare pekar på att USA nu börjat överge Europa till förmån för Mellanöstern/Centralasien och dess gigantiska energitillgångar. Samtidigt har ett revanschistiskt Ryssland och ett allt starkare Kina växt fram som maktfaktorer. USA har valt att lämna ett militärt svagt Europa i en tid då Rysslands styrka börjar omprövas.¹² Även ryska politiker uttrycker sig numera i termer som kunde ha varit Mackinders egna:

...it is apparent from looking at our countrys geopolitical situation that Russia represents the only bridge between Asia and Europe. Whoever becomes master of this space will become master of the world. This is why Russia must continue to be a great power"
(Alexander Rutskoi, f.d. vicepresident i Ryssland, 1994)¹³

⁷ Ek, Richard (1998), *Den kritiska geopolitiken. Makt, geografi och politik*

⁸ PNAC, Statement of principles, <http://www.newamericancentury.org/statementofprinciples.htm> 2007-04-29

⁹ Michael T Klare är professor i freds- och världssäkerhetsstudier vid Hampshire College, USA.

¹⁰ Jimmy Carter deklarerade 1980 att USA skulle vidta alla tillgängliga medel för att garantera oljeflödet från Persiska viken.

¹¹ Brzezinski, Zbigniew (1997), *The Grand Chessboard*, Basic Books, New York

¹² Klare, Michael (2004), *Blood and Oil*, Penguin Books, London

¹³ Brzezinski, Zbigniew (1997), s. 111

Ekonomen och författaren William Engdahl¹⁴ drar slutsatsen att det kalla kriget aldrig slutade i de amerikanska strategernas värld. För att kunna dominera världen måste Ryssland slutgiltigt besegras. Militärbaser har byggts runt Rysslands gränser så som man tidigare omringade Sovjetunionen och ett fullbordande av det rymdförsvar som ska skydda mot kärnvapenangrepp kommer allt närmare. Engdahl menar att detta ger USA möjligheten att kunna attackera med kärnvapen utan att riskera ett förödande motangrepp. Här skulle lösningen finnas på USA:s eurasiska problematik. Däremot så har staterna på den eurasiska kontinenten nu tvingats att söka närmare samarbete för att förhindra den amerikanska aggressionen. Därigenom har det skapats en grogrund för den mardröm för sjömakterna som Mackinder drog upp i sin kända essä nämligen förenade strävanden mellan flera mäktiga Eurasiska stater.¹⁵

[T]he geopolitical risks attendant to energy availability are not likely to abate." Under these circumstances, "the United States, as the world's only superpower, must accept its special responsibilities for preserving access to worldwide energy supply. (Center for Strategic and International Studies (CSIS), *The Geopolitics of Energy*)¹⁶

Både Michael T Klare och William Engdahl har visat hur enormt viktig kontrollen över energin är för att nå dominans och framgång som stormakt. Genom att kontrollera de geografiska områden som rymmer energireserverna nås också inflytande över alla de länder som behöver energin för sin överlevnad och välfärd. Engdahl och Klare visar också vilken signifikans Halford Mackinders hjärtlandsteori har haft på i synnerhet USA och Storbritannien i deras geopolitiska strävanden. Efter kalla krigets slut infann sig en lugn fas där teorin inte längre tycktes ha någon relevans. Men strategerna i Washington lämnade aldrig tanken på att slutgiltigt kontrollera den eurasiska kontinenten. Den fanns tydligt med på agendan under hela perioden vilket Zbigniew Brzezinski tydligt visar i *The Grand Chessboard*. Dock var planen tidigare inte lika aggressiv som under den senaste administrationen utan fördes med andra metoder. Europa sågs som brohuvudet till amerikansk dominans över det eurasiska rummet. Härifrån skulle det amerikanska systemets tentakler kunna sprida sig vidare över kontinenten. Brzezinski pekar på att det amerikanska systemet byggt på "co-optation". Detta innebär att länder och regioner integrerats in i systemet genom att ges medbestämmande i en rad globala organisationer samt att det från USA har utövats ett indirekt inflytande på de utländska eliterna. Detta har förstärkts av att de globala kommunikationerna, underhållningsindustrin och populärkulturen dominerats av USA. Till detta ska läggas en militärmakt som är teknologiskt överlägsen och har förmågan att slå till var som helst.¹⁷ Som Brzezinski uttrycker det med antikt språkbruk:

The three grand imperatives for imperial geostrategy are to prevent collusion and maintain security dependence among the vassals, to keep tributaries pliant and protected, and to keep the barbarians from coming together.¹⁸

¹⁴ F William Engdahl är en ekonom och författare som är specialiserad på energi, geopolitik och ekonomisk geografi. Han har bl.a. en examen från Stockholms Universitet. Engdahl bor i Tyskland men kommer ursprungligen från USA.

¹⁵ Engdahl, William (2007), *Putin and the Geopolitics of the New Cold War: Or what happens when Cowboys don't shoot straight like they used to ...*, i *Asia Times* 1/3 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/IC01Ag01.html 2007-04-29

¹⁶ Klare, Michael T (2007), *The Global Energy Race and Its Consequences*, *ZNet* 14/1 2007, <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=11862> 2007-05-28

¹⁷ Brzezinski, Zbigniew (1997) s.24-29

¹⁸ *Ibid.* s. 40

Den franske statsvetaren Emmanuel Todd, som redan 1976 förutspådde Sovjetunionens fall, finner det troligt att Europa kommer att söka ett tätare samarbete med Ryssland i framtiden. Ryssland och Europa har större strategiska och ekonomiska vinster att hämta vid ett samarbete med varandra än vad de har med USA. Han tror därmed att den gamla USA-ledda ordningen går mot sitt slut och förutspår att USA går samma väg som sin gamla ärkefiende. De tilltagande svårigheterna som det amerikanska militära engagemanget i Mellanöstern/Centralasien uppvisar parat med nationens blödande ekonomi underminerar supermaktens kontroll över skeendena i världen. Todd menar att USA:s nya tuffa kostym snarare är ett tecken på svaghet än på styrka.¹⁹

Den aggressiva utrikespolitiken gör också att de eurasiska makterna har börjat söka tätare samarbete med varandra. Samarbetsorganisationen SCO (Shanghai Cooperation Organization) bestående av Ryssland, Kina, Kazakstan, Uzbekistan, Kirgizistan och Tadzjikistan är ett exempel på detta. Till organisationen är även Iran, Pakistan, Mongoliet och Indien kopplade som observatörer.²⁰ Om Europa i den nya situationen står kvar på samma sida som USA hotar en allvarlig konfrontation där i första hand kontinentens energisäkerhet står på spel. Ingen vill ha en fiende med kontroll över strömbrytaren. Detta scenario kräver dock att Ryssland har tillräckligt med energi att leverera och att Europas nya energirevolution inte bär tillräcklig frukt. Dessutom kan utgången bli en annan om USA lyckas åstadkomma ett regimbyte i Kreml och samtidigt klarar av att splittra alla eurasiska samarbetssträvanden, som inte är sanktionerade av dem själva. Detta verkar dock mindre troligt. USA tycks som så många tidigare imperier vara dömt att gå under. Den aggressiva framtoningen som har uppvisats under senare år antyder en skadskjuten best, som inträngd i ett hörn inte har några andra val än att med sina sista krafter försöka bryta sig ut.

Metod och material

Problemet med politisk geografi och närliggande forskningsfält är att många av dem som ägnar sig åt det har en subjektiv utgångspunkt. Som forskare finns det samtidigt en tendens att bli färgad av det material som är föremål för analys och lyfta fram de utsagor som bekräftar den egna världsbilden. Att makt och maktutövning påverkar oss alla och att dessutom undersökningsobjektet är mycket närliggande underlättar inte detta faktum. Både maktutövningen och en eventuell kommande brist på energi påverkar direkt mig och min familj. Det gör att det är svårt att förhålla sig helt opersonligt. Jag är en deltagare i det spel jag vill studera.

Tidigare erfarenheter spelar också en roll. Jag har i föregående uppsatser behandlat konsekvenserna av Peak Oil (Oljeutvinningstoppen) och de problem som finns med olika alternativbränslen.²¹ Det skapade en medvetenhet om att vissa perspektiv och synpunkter diskrimineras och tonas ned för att de inte följer den väg som makten och politiken stakat ut. Detta görs i vissa fall även om dessa har en betydligt större vetenskaplig tyngd än de forskningsfält som prioriteras av ”systemet”. Jag har i denna uppsats antagit ett samhällskritiskt perspektiv och det är med sådana ögon analysen har gjorts. Jag tar därmed inte ställning för någon av de olika makter som söker dominans

¹⁹ Todd, Emmanuel (2003), *After the Empire, The breakdown of the American order*, Colombia University Press, New York. S. 121-122

²⁰ Global Security, Shanghai Cooperation Organization (SCO), <http://www.globalsecurity.org/military/world/int/sco.htm> 2007-04-29

²¹ Nordangård, Jacob (2007), *Med brödfödan som drivkraft*, Linköpings Universitet och Nordangård, Jacob (2006), *Drömmen om biobränslesamhället*, Linköpings Universitet

över det europeiska rummet, varken EU, Ryssland eller USA. Jag försöker istället granska deras förehavanden.

För att få reda på hur Europas energiförsörjning kan komma att se ut till år 2020 har ett antal prognoser studerats från bland annat EU (Europeiska Unionen), IEA (International Energy Agency), ODAC (Oil Depletion Analysis Centre), ASPO (The Association of the Study of Peak Oil and Gas) och Energy Watchgroup. En kort översikt har getts över den inhemska situationen med olja, naturgas, kol, uran och förnyelsebar energi. Även Rysslands situation har synats för att få en uppfattning om möjligheterna för landet att exportera ett eventuellt överskott.

Uppgifter om EU:s energiplan är hämtade från EU. Information om aktuella och kommande energiprojekt som finns mellan Europa och Ryssland har hämtats från de företag som är ansvariga för projektering och byggnation samt från den iranska oljeexperten Ali Samsam Bakhtiaris webbplats.

På frågan om vilka implikationer ett ökat energiberoende från Ryssland kan få för den geopolitiska ordningen har litteratur och artiklar bl.a. studerats från amerikanska CFR (Council of Foreign Relations), PNAC (Project for a New American Century), Russian academy of geopolitical affairs (General Leonid Ivashov), den franske politiske forskaren Emmanuel Todd, ekonomen och geopolitiske analytikern William Engdahl, freds- och konfliktforskaren Michael T Klare, Debattören Michael Ruppert, Ekonomiprofessorn Michel Chossudovsky, Geopolitiske analytikern Joseph Stroupe och den amerikanska säkerhetsrådgivaren Zbigniew Brzezinski. Jag har även följt energidebatten i europeisk, amerikansk och rysk dagspress²² samt via alternativa nyhetskällor som Global Research och Hongkongbaserade Asia Times.²³ Det förhållandevis stora fokus som läggs på USA:s förehavanden beror på det inflytande landet har på både Europa och inom den internationella arenan.

Jag har därefter gjort en kritisk analys av materialet för att utröna vilka vägar Europa har att välja på i framtiden. Då historien ännu inte har blivit skriven får resultatet en spekulativ karaktär. Jag har därför målat upp ett par scenarier beroende på vilka parametrar som kan antas dominera. I många fall är dessutom det använda materialet målat med en ideologisk och politisk pensel vilket gör att en viss försiktighet har varit tvungen att upprätthållas. Jag har i mitt urval försökt få fram sakkunniga från flera olika länder, inom Europa, i Ryssland och från USA, för att därigenom få en god spridning av de olika perspektiv och uppfattningar som existerar om den framtida utvecklingen. Förhoppningsvis kan detta sammantaget ge en någorlunda rimlig framtidsbild.

Materialdiskussion

Problemet med en stor del av materialet är, som sagt, att det har en tydlig politisk vinkling. Det finns en agenda invävd i analyserna där den förhärskande maktstrukturen inom det land författaren verkar inom gör sig gällande. Att detta gäller för personer som är kopplade som rådgivare till olika regeringar är förstås naturligt. Detta avser bland annat Emmanuel Todd som har varit rådgivare till Jaques Chirac, Brzezinski, som länge varit de amerikanska demokraternas främsta säkerhetsexpert och General Leonid Ivashov som har tjänat Vladimir Putin. Men detta problem finns även bland mer

²² Engelskspråkiga nätupplagor

²³ Global Research www.globalresearch.ca

”opartiska” forskare och tyckare. De flesta tjänar systemet i det land som de bor i och är samtidigt beroende av det för sin överlevnad. Det kan leda till att vissa observationer och slutsatser inte får framföras eftersom de strider alltför mycket med den rådande ordningens uppfattning. Det finns tabun i alla länder som inte ostraffat låter sig överskridas. Detta gäller oberoende om det är ett ”öppet” demokratiskt samhälle eller en stängd diktatur. På så sätt hålls diskussionerna nere på ett plan som kan kontrolleras av ”systemet”.

De som går emot den norm som råder riskerar att uteslutas, att bli beskyllda för att gå andra maktens ärenden eller för att lida av paranoia vanföreställningar. Det finns genom detta kontrollsystem många sanningar som aldrig får chansen att yttras och därigenom ge en mer nyanserad bild av den version av verkligheten som framförs som den sanna. Det är också så att utsagor som blir utdömda som rena konspirationsteorier eller verk av galenpannor under en regim klassas som sanningar under en annan. Det rådande grupptricket förhindrar att de avvikande idéerna får fäste eller ens diskuteras. Att klassas som en seriös och nykter analytiker, bedömare eller forskare blir därmed lätt detsamma som att gå i systemets ledband. Det ska dock sägas att det inom systemet existerar en godkänd polaritet av höger- och vänsterorienterade uppfattningar. Det är först när en utsaga inte håller sig inom det fastställda fältet som det uppstår en schism. Kanadensiske ekonomiprofessorn Michel Chossudovsky, ekonomen och författaren William Engdahl och den amerikanske debattören Michael Ruppert är i sammanhanget några personer som gått i strid med den etablerade synen i sina respektive länder. Då jag anser att det är viktigt att få en bred och nyanserad bild av skeendena i världen och inte enbart förlita sig på stora etablerade institutioner och tankesmedjor är det av vikt att även dessa röster blir hörda. Jag har i de fall sensationella uppgifter kommit fram försökt hitta andra uppgifter som stödjer dessa. Ofta har en klart vänsterorienterad utsaga verifierats med en höger dito.

Tidigare forskning

Intresset för frågor kring Europas energisäkerhet har växt under de senaste åren. Jos Bruggink visar exempelvis i sin *Four european energy futures* fyra scenarier gällande Europas omställning av energisystemen fram till 2020. Han beskriver hur Europas utveckling kommer att se ut baserat på vilka prognoser om energiläget som kommer visa sig stämma.²⁴

Den studie som ligger närmast denna uppsats är annars, den av Andrew Monaghan författade *Russian Oil and EU Energy Security*. I denna beskrivs EU:s energisäkerhetsdilemma gentemot Ryssland. Monaghan tar upp den europeiska oron för att Ryssland ska använda energin som ett politiskt vapen. Slutsatsen han drar är dock att Rysslands ekonomi är alltför beroende av olje- och gasinkomsterna från Europa för att använda dylika medel. Ryssland behöver Europa mer än vice versa. EU har diversifierat sin energiimport medan Ryssland gjort sig beroende av några få stora kunder. Monaghan ser istället problem med att den ryska produktionskapaciteten inte kommer att räcka till. Alltför många kommer att vilja ha tillgång till deras resurser i framtiden.²⁵

²⁴ Bruggink, JJC (2005), *Four European Energy Futures*, ECN

²⁵ Monaghan, Andrew (2005), *Russian Oil and EU Energy Security*, Defence Academy of the United Kingdom, Swindon

Även Jérôme Guillet och Christophe-Alexandre Paillard har gjort arbeten som relaterar till den europeisk-ryska energifrågan och lägger där ett speciellt fokus på den ryska energijätten Gazprom.²⁶

Upplägg

Kapitel 1 – Byggandet av en europeisk maktordning

Uppsatsen börjar med en bakgrund som rör Europas energirelaterade konflikter under 1900-talet och den maktordning som vuxit fram.

Kapitel 2 – Energiläget i Europa, Ryssland och världen

Därefter görs en genomgång av EU:s energiplan och de olika prognoser som finns om den europeiska och globala energisituationen. Det ges också en bild av de energiprojekt som är i vardande mellan Ryssland och Europa samt slutligen en prognos för den ryska oljan och gasen.

Kapitel 3 – Kampen om den ryska energin

Nästa kapitel förklarar och diskuterar Rysslands återkomst som stormakt efter Sovjetunionens fall. Hur har omvandlandet och förstatligandet av Rysslands energisektor gått till och vilka politiska motiv har funnits? Vilken roll har USA haft?

Kapitel 4 – Med energin som vapen

Uppsatsen går vidare med att behandla olika geopolitiska bedömares syn på EU, Ryssland och USA och vilka konsekvenser energisituationen kan få för de globala maktförhållandena. Här ges exempel på hur Ryssland använt sig av energin som maktpolitiskt instrument och vilka strategier landet har utvecklat för att vinna internationellt inflytande.

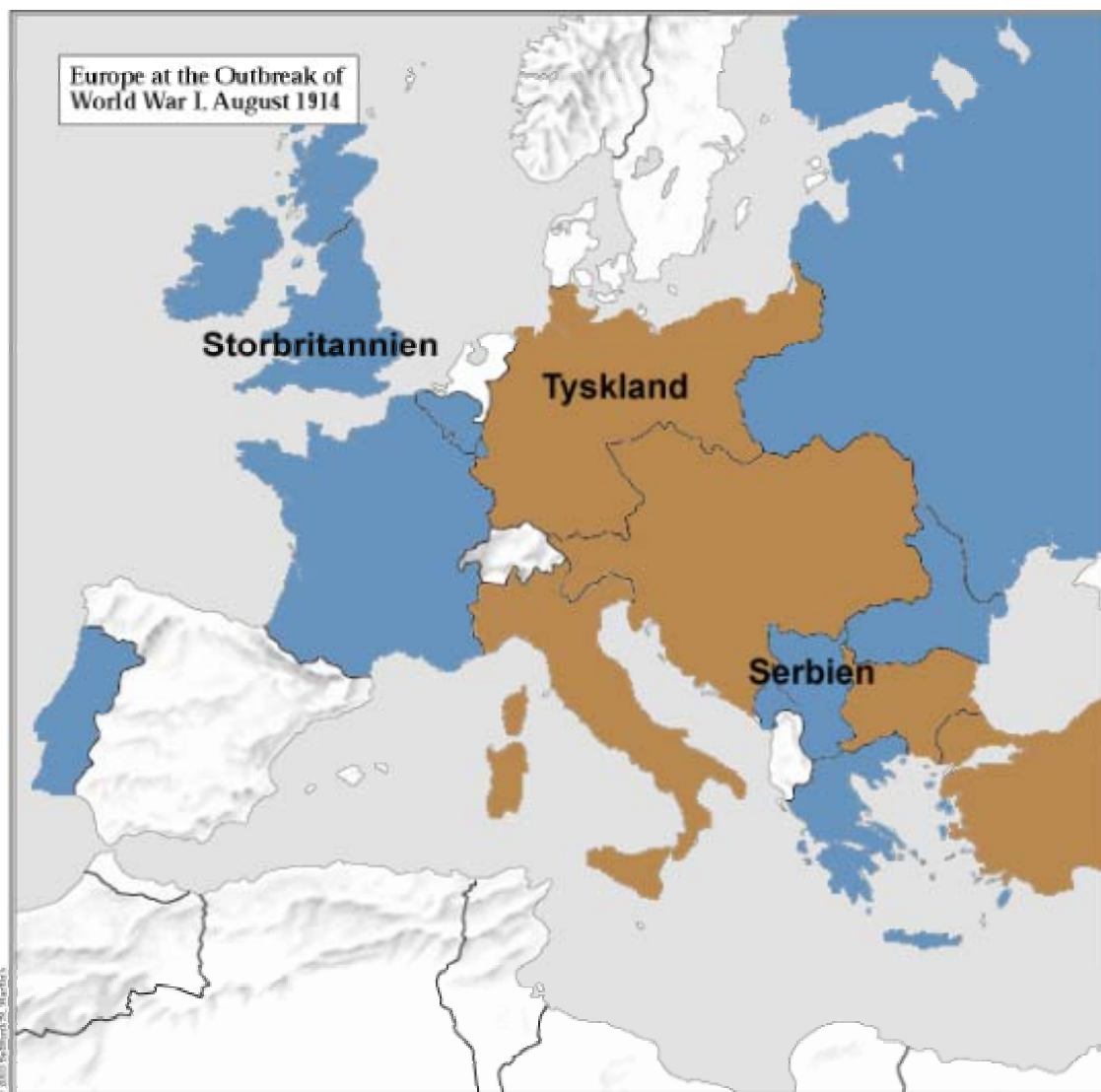
Kapitel 5 – Ödesstund för Europa

En egen analys görs av den framtida utvecklingen innan ett par olika scenarier läggs fram.

Uppsatsen avslutas med en sammanfattning och diskussion.

²⁶ The Oil Drum (2007), Russian gas and European energy security, <http://europe.theoil Drum.com/node/2506/0> 2007-05-23

Byggandet av en europeisk maktordning

Figur 2 Europa vid första världskrigets utbrott. Den tänkta tyska järnvägsförbindelsen till Bagdad blockeras av Storbritanniens allierade Serbien.

Byggandet av en europeisk maktordning

Kapitlet handlar om Europas energirelaterade konflikter under 1900-talet och om hur dagens geopolitiska ordning kommit att växa fram.

Formandet av den nuvarande Europeiska ordningen är en process som kom att inledas under 1900-talets början. I början av seklet var Europas stormakter i kontroll över större delen av världen. Efterhand började de dock kasta avundsjuka blickar på varandras besittningar och resurser. Tyskland hade efter sitt enande vuxit fram som en viktig maktfaktor och uppvisade en formidabel teknisk, ekonomisk och militär utveckling. Dåtidens viktigaste makt – det brittiska imperiet – kom därmed att känna sig hotat. Imperiet hade börjat känna på en tuffare ekonomisk verklighet och deras gamla industrier hade så sakteliga börjat rosta ihop. Intäkterna minskade kraftigt och det stolta imperiet fick allt svårare att konkurrera med den tyska effektiviteten.

The Allies were carried to victory on a flood of oil... (Lord Curzon)²⁷

Men Tyskland hade en svaghet som britterna kom att utnyttja – bristen på egna energitillgångar. Tyskland hade visserligen stora tillgångar på kol men saknade den nya tidens framgångselixir – olja. Tyskarna ville lösa sitt dilemma genom att bygga en järnväg till Bagdad och därmed få tillgång till de energirika regionerna i Mellanöstern. Ett problem fanns dock vid dragningen av järnvägen. Detta gällde passagen genom Serbien. Landet var allierat med Storbritannien och blockerade effektivt vägen (figur 2). Det var ett lås som de brittiska strategerna inte ville förlora. Storbritannien försökte därför att med alla medel förhålla bygget. Järnvägen hann heller aldrig färdigställas innan det första världskriget startade.²⁸ Tyskland var därmed i avsaknad av egna oberoende källor av olja och hamnade i ett svårare försörjningsläge än sina blivande kombattanter. Vid krigsslutet hade de tyska försörjningslinjerna brakat ihop. Bränslet var nästan helt slut och krigsmakten kunde inte längre hållas igång.²⁹

Det Brittiska Imperiet, som var bankrutt när kriget inleddes, stod som segrarmakt men kom aldrig att återfå sin forna styrka. Det finansiella läget var fortsatt katastrofalt och snart var nya strategiska allianser tvungna att vidtas för att krampaktigt hålla imperiet kvar över ytan. Banden med USA blev allt tätare. Tillsammans kom de bägge staternas oljebolag att lägga under sig stora delar av världens då kända energireserver.³⁰ Utgången av det andra världskriget kom sedan att ytterligare stärka positionerna för den angloamerikanska ordning som inleddes efter 1918. Men britternas roll som dominerande stormakt övertogs snart av USA.

I det andra världskriget spelade återigen energin en stor roll. De allierade hade efter USA:s intåg på krigsarenan i stort sett obegränsade resurser. Speciellt avsåg detta oljetillgångarna. Tysklands misslyckade försök att nå oljefälten i Kaukasus och Japans förlorade kontroll av de Indonesiska oljefälten skar av alla deras möjligheter att effektivt hålla i gång sina krigsmaskiner. Efter krigsslutet blev både Tysklands och Japans starka ekonomier, för att relatera till Brzezinski, infogade i det amerikanska globala systemet och kunde inte längre åstadkomma några utfall mot USA och Storbritannien.³¹ Britterna kom dock att tappa alltmer av sitt inflytande och förlorade under de kommande decennierna både sitt imperium och sin stormaktsstatus.

²⁷ Engdahl (2004), s. 39. Lord Curzon var Storbritanniens utrikesminister under första världskriget.

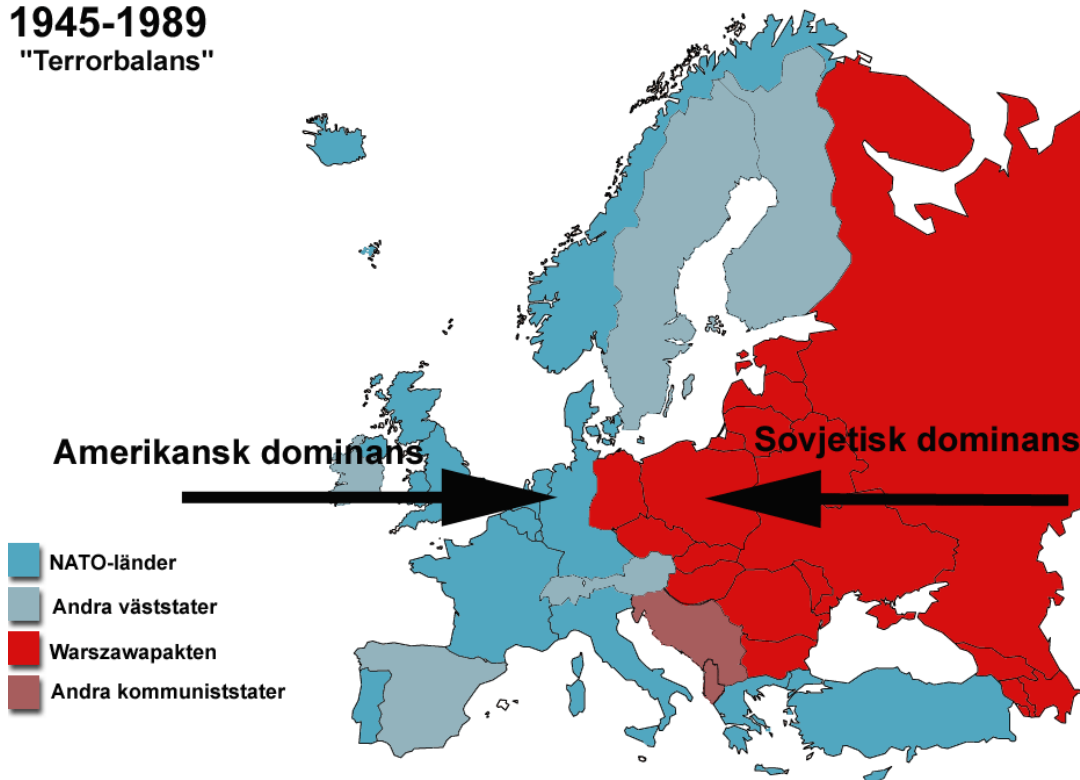
²⁸ Engdahl (2004), s.22-34

²⁹ Ibid. s.39

³⁰ Ibid. s. 50-61

³¹ Brzezinski (1997) s. 25

1945-1989
"Terrorbalans"

Figur 3 Europa var delat mellan Amerikanskt och Sovjetiskt inflytande under åren 1945-1989

Efter det andra världskriget följde det kalla krigets blockpolitik där ett delat Europa dominerades av USA i väst och Sovjet i öst (figur 3). Ordningen tycktes vara orubblig och få kunde bara några år tidigare ana förändringarna som skulle komma. Under slutet av 80-talet, efter Gorbatsjovs makttillträde i Sovjetunionen, inträffade plötsligt enorma konvulsioner inom östblocket som fick till följd att hela kommunistsystemet kom att stjälpas över ända. Därefter kom en ny ordning att skapas under ett amerikanskt ledarskap. Drömmen om den totala dominansen verkade vara inom räckhåll för de amerikanska geostrategerna. Även för det kalla krigets avslut finns det en koppling till energin. Enligt Michael Ruppert³² så blev Sovjet under slutet av 70-talet inlockade i en strategisk fälla. I Afghanistan hade en kommunistisk regim fått makten och Sovjet skyndade dit med sin militär för att skydda landets regering mot fientligt inställda "terrorgrupper". Dessa var i stor utsträckning beväpnade och finansierade med amerikanska medel. Detta förfarande erkänns också av Brzezinski.

According to the official version of history, CIA aid to the Mujahadeen began during 1980, that is to say, after the Soviet army invaded Afghanistan, 24 Dec 1979. But the reality, closely guarded until now, is completely otherwise: Indeed, it was July 3, 1979 that President Carter signed the first directive for secret aid to the opponents of the pro-Soviet regime in Kabul. And that very day, I wrote a note to the president in which I explained to

³² Michael Ruppert är en f.d. narkotikapolis och grundare av From The Wilderness, en webbplats som är dedikerad till att undersöka politiska mörkläggningar. Han var med om att avslöja CIA:s handel med droger under 1970-talet och har skrivit omfattande material om energi, ekonomi och droghandel. Efter ett antal mordförsök, inbrott och skadegörelse på FTW redaktion, flydde han till Venezuela. Efter att ha blivit allvarligt sjuk återvände han till USA och upphörde i samband med detta att skriva. Priset var enligt honom för högt.

Byggandet av en europeisk maktordning

him that in my opinion this aid was going to induce a Soviet military intervention.
(Zbigniew Brzezinski)³³

Efter några år blev det uppenbart att Sovjet satt fast i ett krig som inte gick att vinna. Samtidigt pågick det en massiv kapprustning mellan USA och Sovjet. Kostnaderna var gigantiska. Eftersom Sovjets utrikeshandel nästan enbart bestod av export av olja var landet mycket sårbart vid prisfluktuationer. De första årens krig fördes i samband med den iranska revolutionen och den efterföljande oljekrisen. Det betydde stora inkomster som kunde kompensera det dyra kriget. Efter några år började dock priserna på olja att falla kraftigt. Det berodde delvis på att olja nu hade börjat utvinnas från Nordsjön och Alaska men även att Saudiarabien, som hade en enorm reservkapacitet, översköljde marknaden med billig olja. Förgäves försökte Sovjet att kompensera genom att pumpa upp allt större volymer. Efter en topp år 1987 började dock produktionen dala. Detta innebar en dödsstöt för den sovjetiska ekonomin som inte längre maktade med dyra krig och kapprustning. Några år senare kollapsade Sovjetunionen.³⁴ I ett tidigare hemligstämplat dokument från 1977, med titeln "The Impending Soviet Oil Crisis (ER 77-10147)," styrks det att CIA kände till att Sovjetunionen stod inför sin oljeutvinningstopp under 80-talet.³⁵

USA var nu ensam på tronen och det sargade Ryssland tycktes ligga för imperiets fötter. Brzezinskis tankar på ett inkorporerande av det ryska rummet genom att sprida tentaklerna från det av USA dominerade, europeiska brohuvudet var nu nära. EU hade börjat växa fram som en viktig maktfaktor och med en nedmonterad järnridå kunde marschen mot öst inledas. Land efter land drogs in i det europeiska samarbetet (figur 4). NATO stod snart nära den ryska gränsen och erbjöd den ryska björnen ”partnerskap för fred”. I detta läge, under höjden av det amerikanska imperiets makt, uppenbarade sig plötsligt ett nytt hot. En ny energikris tornade sig upp i fjärran.

År 1999 höll Dick Cheney, dåvarande VD för Halliburton, ett tal på ett möte vid London Institute of Petroleum. Han förklarade med en allvarlig stämma att världen stod inför svåra utmaningar framöver. Oljebehovet ökade kraftigt samtidigt som det blev allt svårare att tillfredsställa marknadens hunger. Flera nya Saudiarabien skulle behövas för att hålla igång maskineriet. En oro hade börjat spridas bland energiexperter och oljegeologer om vad som väntade efter oljeutvinningens topp. Energikonsulten Matthew Simmons, som länge hade tjänat som expert åt George W Bush och Dick Cheney, varnade för att de enda medel som fanns till buds för att handskas med de minskade energitillgångarna var att krympa ekonomierna och gå in i en djup depression. Inga energikällor kunde med lätthet ersätta oljan och naturgasen.³⁶

Även Tony Blair hade fått oroande uppgifter om framtiden. Ett memo, skrivet av ledande oljegeologer vid ODAC med Colin Campbell i spetsen, stoppades i hans hand den 9 september 2001. Meddelandet innehöll förutsägelsen att Peak Oil skulle inträffa

³³ The Oil Empire, Brzezinski and the Soviet - Afghanistan war, <http://www.oilempire.us/zbig.html> 2007-05-10. Citatet är taget från en intervju som den franska tidningen Le Nouvel Observateur gjorde med Brzezinski 1998.

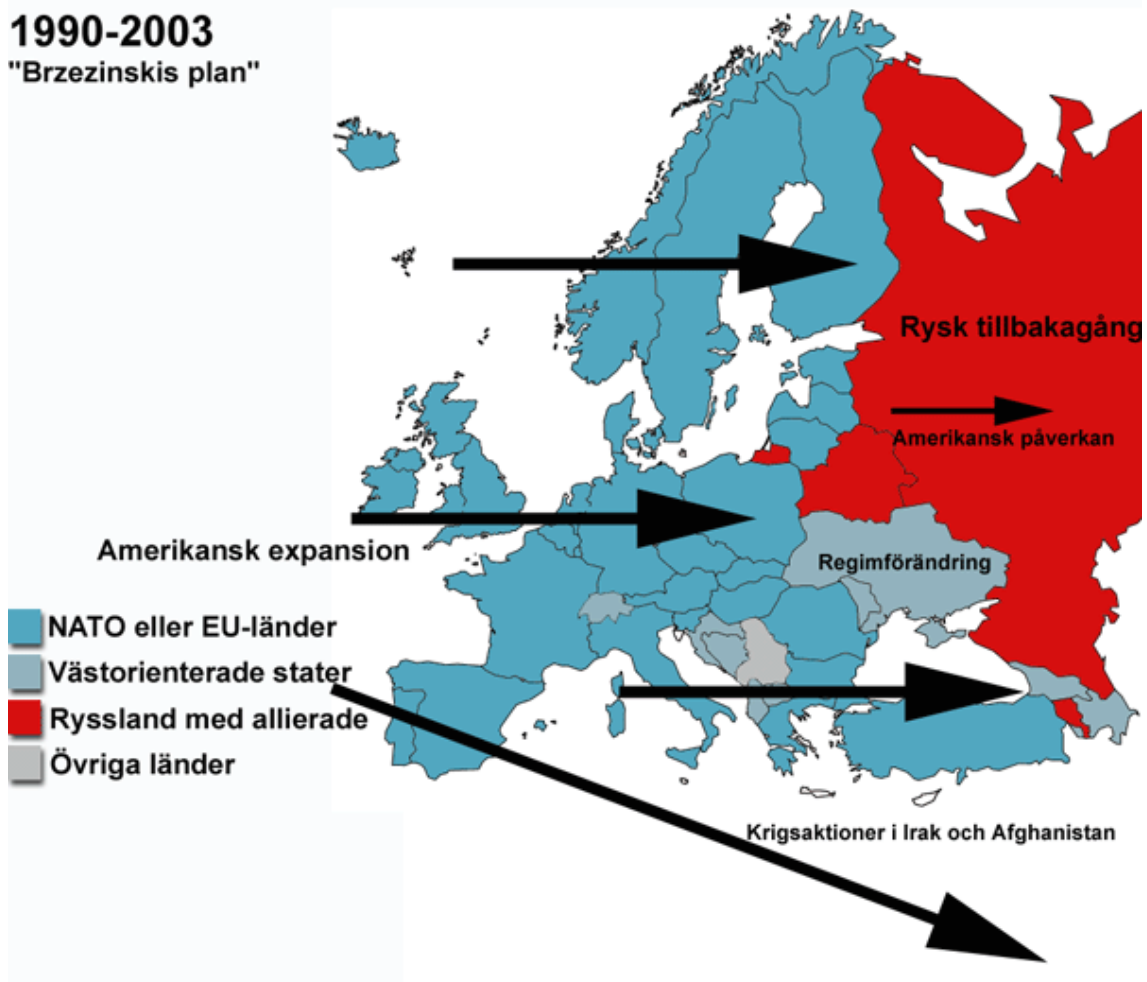
³⁴ Ruppert, Michael (2004), *Crossing the Rubicon – The decline of the American empire at the end of the age of oil*, New Society Publishers, Gabriola Island. s. 82-93

³⁵ Heinberg, Richard (2004), Smoking Gun: The CIA's Interest in Peak Oil, From the wilderness, http://www.fromthewilderness.com/free/ww3/081503_cia_russ_oil.html 2007-05-03

³⁶ Engdahl (2004), s.247-250

Byggandet av en europeisk maktordning

inom 5 till 10 år.³⁷ Medvetenheten kom under de följande åren att spridas och gav stor anledning till oro inom de ledande skikten i EU och USA. Många var de röster som tonade ner riskerna och inte såg några faror. Med investeringar, ny teknik och alternativa energikällor skulle krisen motverkas. I EU började snart storslagna målsättningar att formuleras. De handlade både om den framtida energisituationen och om hur hotet från den globala uppvärmningen skulle mötas.

Figur 4 USA ökar sitt inflytande i Europa efter Sovjets fall. Ryssland ringas in samtidigt som krigen i Afghanistan och Irak startar.

³⁷ Ibid. s. 258

Energiläget i Europa, Ryssland och världen

Kapitlet beskriver EU:s energiplan, olika prognoser gällande de dominerande energislagen samt de samarbeten som idag finns mellan EU och Ryssland.

EU:s energiplan

I mars 2007 lade EU fram sin ambitiösa plan i syfte att tackla problemen med unionens energisäkerhet och de hotande klimatförändringarna. Denna innehöll bindande krav på att till 2020:

- Reducera koldioxidutsläppen med 20 %.
- Uppnå en energikonsumtion bestående av 20 % förnyelsebar energi.
- Se till att minst 10 % av transporterens bränslemix består av biodrivmedel.
- Göra energibesparingar på upp till 20 % jämfört med de prognoser som är gjorda för 2020.³⁸

EU fastslår att unionens nuvarande energi- och transportpolicy inte är hållbar. För att nå de fastställda kraven som finns angående utsläpp av växthusgaser måste energianvändningen förändras. Om utvecklingen fortsätter på samma sätt som hittills räknar EU med att utsläppen kommer att öka med 5 procent till 2030. Detta är dock inte det enda skälet till den nya energiplanen. Av synnerlig signifikans har även det faktum att EU:s egna energikällor i stort sett kommer att vara uttömda till år 2030 varit. Detta medför att behovet av energi från utomeuropeiska länder kommer att öka drastiskt. Prognosen säger att 93 % av oljan, 84 % av naturgasen och 66 % av kolet kommer att bli tvungen att importeras från andra regioner år 2030.³⁹ Redan idag sker en betydande import från de oljeproducerande länderna i Mellanöstern. Störst enskild leverantör är dock Ryssland. För att undkomma en svår beroendeställning har Europeiska Unionen bland annat ställt upp det ambitiösa målet att oljeanvändningen till år 2020 ska ha sjunkit till 1990-års nivå.⁴⁰

De lösningar som föreslås för att klara av EU:s svåra energiomställning, och samtidigt kunna garantera en ökad elanvändning på 1,5 procent per år, är att satsa stort på bioenergi och annan förnyelsebar energi. Av stor vikt är även att förändra energianvändningen. EU beräknar att en femtedel av all energi går att spara genom klokare användning. Energieffektiv teknik ska även tas i anspråk i större skala än idag. Detta avser lågenergilampor, hybridbilar, solpaneler till vattenuppvärmning och bättre isolering.⁴¹

Eftersom det är mer eller mindre omöjligt att ersätta användningen av fossila bränslen, under ett så kort tidsspänn, föreslås utveckling av koldioxidreducerande teknik. EU ställs även inför problemet att energiinfrastrukturen har föråldrats och att 900 miljarder Euro

³⁸ EU (2007), Energy for a changing world, http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/2007_03_02_energy_leaflet_en.pdf 2007-04-25

³⁹ Ibid.

År 2005 importerades 56 % av EU:s energibehov.

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2006/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2006_MONTH_09/8-21092006-EN-API.PDF)

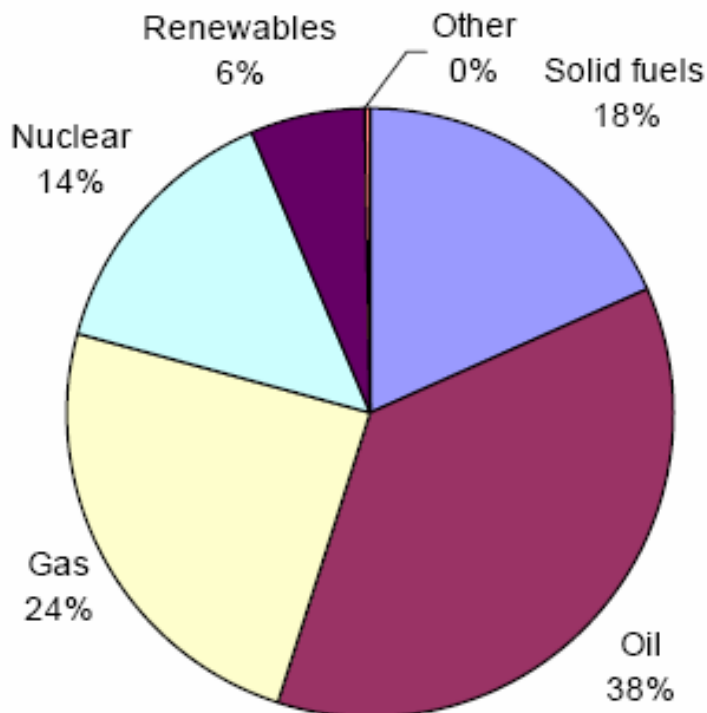
⁴⁰ Det ska dock sägas att detta mål inte är helt realistiskt ställt mot det faktum att oljeproduktionen till detta år, enligt flera analytiker, globalt väntas ligga på just 1990 års nivå.

⁴¹ EU (2007), Energy for a changing world

kommer att behöva investeras i nya kol- och gaskraftverk de kommande 25 åren. Den stora utmaningen kräver också att EU:s strävanden samordnas på ett tydligare sätt än tidigare. Därför förordas skapandet av en gemensam energimarknad och ett sammanbundet elnät.

Hur ser då situationen ut för de enskilda energikällorna ut inom EU? Vilka egna möjligheter finns det att tillgodose behoven och hur ser det ut globalt för de enskilda energislagen?

EU:s energisituation

Figur 5 Energianvändning i EU 2004, kategorin "Solid Fuels" innefattar till största delen kol. (Källa: EU)

Idag dominerar fossila bränslen totalt i EU:s energimix. År 2004 bestod endast 6 procent av förnyelsebar energi. Det innebär därmed en uppgift av enorma proportioner att framgångsrikt kunna genomföra den önskade energiomvandlingen och öka andelen förnyelsebara energislager till 20 %.

Olja

Europas oljeproduktion har sedan 1970-talets slut till stor del tillfredsställts genom Nordsjöoljan. Storbritannien och Norge kunde under många år ständigt öka produktionen innan den kring millennieskiftet nådde sin kulmen och plötsligt började falla. Trots stora ansträngningar och ny teknik har situationen bara blivit värre. För varje år som gått har produktionen sjunkit med i genomsnitt 7 % och har nu kommit att minska med totalt 25 % sedan toppnoteringen på 6,3 miljoner fat/dag (år 2000).⁴²

⁴² ASPO Newsletter 70 (2006), Europe Region Assessment, <http://www.peakoil.ie/newsletter/Newsletter70.pdf> 2007-04-24

Storbritannien som förut var en nettoexportör har nyligen tvingats börja importera. Övrig oljeproduktion inom EU är blygsam och alla länder utom Litauen har nått sina produktionsmaximum.⁴³ Om den nuvarande trenden fortsätter kommer EU:s egen oljeproduktion vara i stort sett uttraderad till år 2020.

Importbehovet är därför ständigt ökande och låg 2005 på 9 miljoner fat/dag. Till 2020 väntas detta behov ha växt till 12 miljoner fat/dag. Detta ska ställas mot EU:s konsumtion som 2005 låg på cirka 14 miljoner fat /dag. Då Peak Oil, enligt ett antal bedömare⁴⁴, antingen har inträffat eller kommer att inträffa det närmsta decenniet innebär detta en svår huvudvärk för EU. Vill det sig riktigt illa kan det komma att bli svårt att finna olja att tillgå på marknaden. Många av de länder som idag är exportörer kan till 2020 ha nödgats till att enbart sälja olja på sina inhemska marknader.

I den iranske oljegeologen Samsam Bakhtiari's prognos väntas oljeutbudet ha minskat med hisnande 32 % till 2020.⁴⁵ Detta betyder att EU, till detta år, skulle behöva importera 22 % av världens hela oljeutbud. Ett sådant scenario förefaller dock inte realistiskt med tanke på att andra regioners törst samtidigt måste tillgodoses. Världskonsumtionen av olja har ökat med 20 % sedan 1994 och väntas öka med 1,6 % årligen.⁴⁶ EU:s mål att ersätta 10 % av transporterens bränslebehov med biodrivmedel verkar i det sammanhanget vara alltför lågt ställt. Det återstår då bara att minska transportbehovet och göra impopulära inskränkningar i privatbilismen.

Mycket kritik har riktats mot Peak Oil teorin, med dess prognos om att oljan snart når sin utvinningskulmen för att därefter permanent falla. Teorin har dock visat sig hålla när det gäller enskilda regioner som Europa eller USA. De beslut som EU fattar om energin baseras dock i stor utsträckning på vad IEA anser. Det internationella energiorganet ser förvisso problem med det framtida utbudet och manar till åtgärder men räknar själva inte med att Peak Oil ska inträffa förrän om tidigast 25 år.⁴⁷ År 2004 importerades 24 % av EU:s oljebehov från Ryssland.

⁴³ Strahan, David (2007) <http://www.davidstrahan.com/map.html> 2007-04-24

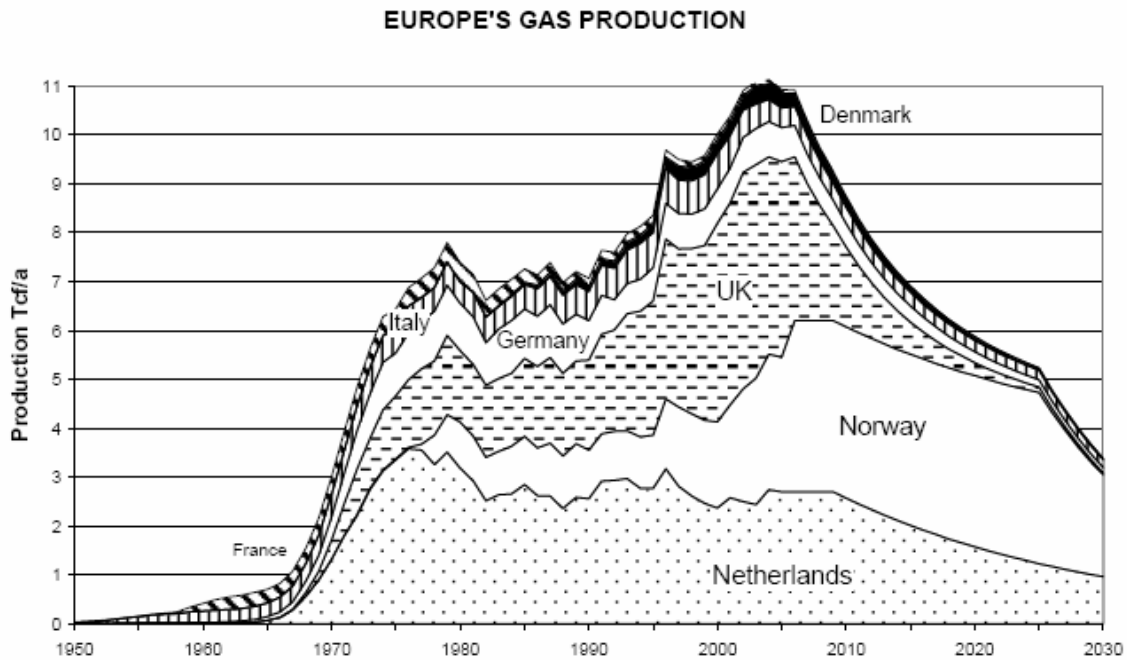
⁴⁴ Colin Campbell, Samsam Bakhtiari, Kenneth Deffeyes, Matthew Simmons m.fl.

⁴⁵ Bakhtiari, Samsam (2007), Peak Oil - the end of the modeling phase, <http://www.sfu.ca/~asamsamb/The%20End%20of%20Modelling/The%20End%20of%20The%20Modeling%20Phase.pdf> 2007-05-24

⁴⁶ EU (2006), Bränsle för framtiden: Europeiska kommissionen lägger fram sin vision om en energistrategi för Europa, Rapid – Press releases

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/282&format=HTML&aged=0&language=SW&guiLanguage=en> 2007-04-30

⁴⁷ Bruggink, Jos (2007), *Four european energy futures*, ECN <http://www.ecn.nl/docs/library/report/2005/c05057.pdf> 2007-05-30

Figur 6 Naturgasproduktion i Europa, (Källa: ASPO 2006)

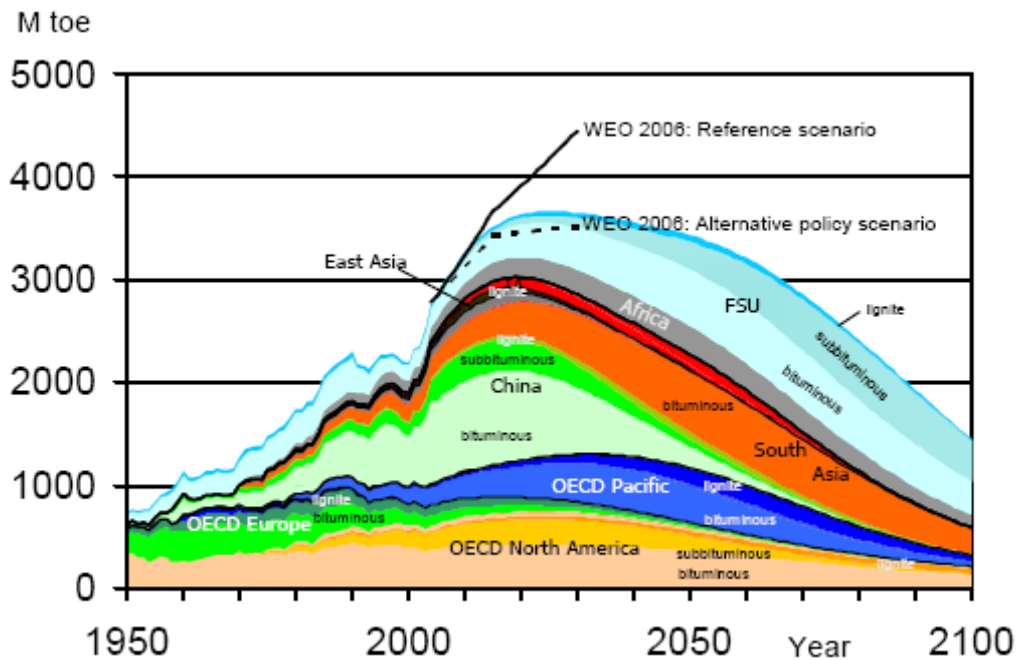
Naturgas

Naturgaskonsumtionen uppgår idag till 15 Tcf/a och inom regionen ligger produktionen på 10 Tcf/a (Trillion Cubic Feet). De tre stora producenterna Storbritannien, Holland och Norge står idag för 85 % av regionens hela utbud. Den brittiska produktionen faller med i genomsnitt 10 % per år medan både den norska och holländska väntas kunna bibehålla samma volymer i ytterligare ett par år innan också de börjar falla.⁴⁸ Sammantaget växer dock behovet av utomeuropeisk naturgas kraftigt i framtiden. Detta har gjort att flera viktiga samarbetsavtal har tecknats med Ryssland. Idag har knappt 30 % av naturgasen ryskt ursprung medan 45 % är producerad inom Europa (EU 37 %). Naturgasen ses fortfarande som en mycket viktig energikälla och behovet kommer att växa kraftigt de kommande åren.

Jean Laherre räknar med att naturgasens utvinning globalt når sitt maximum kring 2025. Därefter förutspås ett kraftigt produktionsfall.⁴⁹ Detta är en prognos som dock inte stöds av IEA som anger en fortsatt expansion av naturgasens energiandel långt bortom år 2030.

⁴⁸ ASPO Newsletter 70 (2006)

⁴⁹ Laherre, Jean, Natural Gas: how big is the problem?, <http://europe.theoil Drum.com/story/2006/11/27/61031/618#more> 2007-05-23

Figur 7 Kolproduktion i världen, Energy Watchgroup (2007)

Kol

Global coal reserve data are of poor quality, but seem to be biased towards the high side. Production profile projections suggest the global peak of coal production to occur around 2025 at 30 percent above current production in the best case. (Energy Watchgroup)⁵⁰

Kolet har länge ansetts som en stabil energikälla med reserver som beräknas räcka i hundratals år. Enligt uppskattningar från IEA förväntas kolet räcka i 180 år med nuvarande konsumtion. Europa, som är en gammal storkonsument, kan dock inte längre elda enbart med sin egen kol. Endast 0,45 % av världens återstående reserver finns i Europa och siffran har nyligen fått revideras nedåt.⁵¹ Exempelvis så har Tysklands uppskattade reserv på 24-25 miljarder ton fått skrivas ner till föga imponerande 183 miljoner ton.⁵² I EU producerades drygt hälften av unionens behov år 2004. Det gör att importbehovet är stort och dessutom ständigt växande. Från Ryssland importeras idag 8 procent.⁵³

En befogad fråga är sedan varifrån kolet ska importeras framöver. En forskarrapport, utgiven av tyska Energy Watchgroup, visar en dyster prognos för kolet i världen. Rapporten slår fast att reserverna är kraftigt överskattade. Kolets utvinningsmaximum riskerar att med nuvarande konsumtion uppnås om cirka 20 år.⁵⁴ Liknande slutsatser har gjorts av forskarna B. Kavalov och S. D. Peteves vid IFE (The Institute of Energy). I deras rapport som är beställd av den Europeiska Kommissionen slås det fast att: "The analysis in the preceding chapters indicates that coal might not be so abundant, widely

⁵⁰ Zittel, Werner och Schindler, Jörg (red.)(2007), *Coal resources and future production*, Energy Watchgroup <http://www.energywatchgroup.org/files/Coalreport.pdf> 2007-04-25

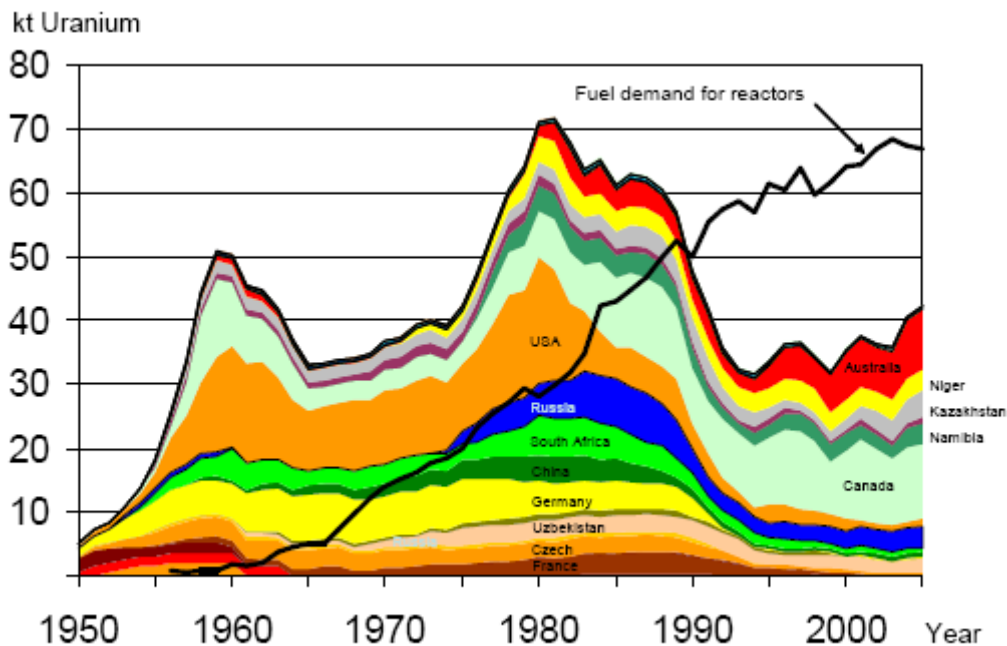
⁵¹ Euro Activ, <http://www.euractiv.com/en/energy/coal-clean-energy-source-future/article-156397#summary> 2007-04-26

⁵² Feuk, Marie, Forskare varnar för kolbrist, Artikel i Ny Teknik 24/4 2007, <http://www.nyteknik.se/art/50282> 2007-04-30

⁵³ EU (2007), EU energy policy data, Commission staff working document, Brussels

⁵⁴ Zittel, Werner och Schindler, Jörg (red.)(2007)

available and reliable as an energy source in the future.”⁵⁵ Det har annars närt en förhoppning om att kunna utnyttja kolet mer miljövänligt, utan att släppa ut växthusgaser och därigenom kunna kompensera bortfallet av oljan tills andra ersättningsbränslen hunnit bli utvecklade.

Figur 8 Uranproduktion i världen, Energy Watchgroup (2007)

Uran

Uranium production will only be able to cover the requirements of the world's current nuclear power stations for a few decades (Energy Watchgroup)⁵⁶

Uransituationen är en av de mer svåruppskattade och det finns mängder med olika uppfattningar om hur allvarligt läget är. Olika positiva antaganden om att uran kan produceras från havsvatten eller att Torium- och Briderreaktorer⁵⁷ kommer att kunna tas i anspråk i någon större skala har dock ännu inte kunnat styrkas. Precis som med andra energikällor används först det material som har bäst kvalitet. Många av de angivna uranreserverna kommer helt enkelt inte att kunna nyttjas eftersom det går åt mer energi att bryta dem än vad de ger som bränsle i kärnkraftverken. Enligt den optimistiska uppfattningen så skulle uranet kunna räcka i åtskilliga hundra år.

För Europa är situationen dock nedslående. I Frankrike, som är den största konsumenten av uran i Europa, har de inhemska källorna nästan helt kommit att uttraderas. Om inte dagens behov till delar tillgodosågs genom att utnyttja bränsle från skrotade kärnstridspetsar skulle det redan råda ett underskott. Dagens världsproduktion av uran

⁵⁵ Heinberg, Richard (2007), Coals future in doubt, Museletter #179 9/5 2007, http://globalpublicmedia.com/heinberg_coals_future_in_doubt 2007-05-10

⁵⁶ Zittel, Werner och Schindler, Jörg (red.) (2006), *Uranium resources and nuclear energy*, Energy Watchgroup <http://www.energywatchgroup.org/files/Uraniumreport.pdf> 2007-05-30

⁵⁷ Med briderreaktorer kan det mer vanligt förekommande Uranium-238 användas som kärnbränsle. Metoden medför även att kärnavfall går att återanvända. Idag finns bara ett kommersiellt kärnkraftverk som använder tekniken (Super-Phoenix i Frankrike). Encyclopedia Britannica <http://www.britannica.com/ebi/article-205776> 2007-05-08

täcker nämligen bara 60 % av efterfrågan. Framöver behöver mängder med gruvor öppnas för att driften av världens kärnkraftverk inte ska hotas efter 2015. Problemet är att uppstartstiden för en ny gruva ofta ligger på 20 år. Idag stiger priset på uran kraftigt vilket fördyrar kärnkraftselen. Dock är priset på detta fortfarande en mycket liten del av totalkostnaden.⁵⁸ Ett annat problem är åldrande kärnkraftverk. I Storbritannien väntas, de kommande 20 åren, kärnkraftens andel till elproduktionen minska från 20 till 6 % på grund av att gamla kraftverk måste stängas ner. Att bygga ett nytt kräver mycket stora investeringar och kan dessutom ta upp till tio år.⁵⁹ Kärnkraften verkar därmed vara ett högst osäkert kort att satsa på. När dessutom bara 2 % av EU:s uranbehov produceras inom unionen höjer det sårbarheten än mer. Från den stora grannen i öster, Ryssland, importeras idag 17 %.⁶⁰

Bioenergi

Bioenergi har framförts som en viktig lösning för att lösa speciellt de framtida transporterna. Det är dock svårt att se att detta skulle kunna förverkligas i någon större skala. Idag odlas råvaran (vete, raps m.m.) med hjälp av oljeberoende jordbruksmetoder och en låg eller obefintlig energivinst. Redan idag har konkurrensen om odlingsjorden fått priserna på både mat och etanol att stiga. Denna utveckling kommer bara att bli värre i takt med att olja och naturgas blir dyrare och svårare att få tag på. Utan fossil energi kostar produktionen av biodrivmedel mer än vad den ger. Med stor sannolikhet väljer också Europas befolkning mätta magar istället för fulla tankar.⁶¹

Förhoppningen till andra former av råvaror och framställningsmetoder, som cellulosäetanol, ligger ännu långt i framtiden och det återstår att se vilken inverkan de kan få. Stor förhoppning ställs även till att kunna importera från andra regioner med bättre odlingsförutsättningar. Speciellt avser detta länder som Brasilien och Indonesien. Detta bidrar dock bara till att byta beroendet av en region med en annan.⁶²

EU hade till 2005 satt upp målet att 2 % av transportenergin skulle genereras från biodrivmedel. Det mediokra resultatet blev att det som bäst ersatte 1,4.⁶³ Detta visar att även om målsättningar sätts upp så betyder det inte att de är möjliga att uppfylla. Det återstår att se hur väl målen inför 2020 kommer att kunna genomföras.

Vindkraft

Vindkraften har idag pekats ut som en energikälla med oerhört stor potential. Den kan dock bara fylla en bråkdel av det totala behovet. En uträkning visar att för att alstra den energimängd som krävs för att driva Storbritanniens alla transporter skulle det krävas ett

⁵⁸ Adler Joakim (2007), "Dyrare uran väntar svenska kärnkraftverk", Artikel i Dagens Industri 25/4 2007, <http://di.se/Index/Nyheter/2007/04/25/230547.htm?src=xlink> 2007-04-25

⁵⁹ Ringshaw, Grant (2007), Fears over looming energy crisis in UK, The lights could go out in Britain within eight years as demand is predicted to outstrip supply, TimesOnline 20/5 2007 http://business.timesonline.co.uk/tol/business/industry_sectors/natural_resources/article1813006.ece 2007-05-22

⁶⁰ EU (2006), An EU strategy for biofuels, http://ec.europa.eu/agriculture/biomass/biofuel/com2006_34_en.pdf 2007-05-23

⁶¹ Nordangård, Jacob (2007), *Med brödfödan som drivkraft*, Linköpings Universitet

⁶² Ibid.

⁶³ EU (2006), An EU strategy for biofuels, http://ec.europa.eu/energy/res/biomass_action_plan/doc/2006_02_08_comm_eu_strategy_en.pdf 2007-04-25

tio kilometer brett bälte med vindkraftverk runt hela landets kust.⁶⁴ I IEA:s scenario för 2020 finns dock en förhoppning om att vindkraften ska kunna sörja för 10 % av världens elbehov detta år.⁶⁵

Kommentar

Genomgången av de olika energislagen visar att det blir mycket svårt att tillfredställa de framtida behoven. EU:s egen energisatsning ger mycket små vinster på kort sikt. Även om EU lyckas med föresatsen att höja andelen förnyelsebar energi till 20 % och dessutom kan göra de aviserade energibesparingarna så räcker det inte. Tiden att ställa om är dessutom för knapp. Detta innebär att beroendet av fossil energi och import kommer att vara fortsatt mycket hög.

Bekymmersamt är även att det råder ett osäkert läge angående import av olja och uran till år 2020. Detta gäller delvis även för importen av kol och naturgas. EU verkar inte ha några andra val än att ställa sina förhoppningar till de fortsatt energirika regionerna Ryssland och Mellanöstern. Detta kräver dock att det är IEA:s mer positiva prognoser om utbudet som visar sig stämma. Om ASPO och mer pessimistiska bedömare har rätt kan den ordinerade medicinen bli mycket svårsmält. Det är inte omöjligt att det skulle medföra en sänkning av energikonsumtionen och levnadsstandarden till nivåer som inte skådats sedan det tidiga 1900-talet. Det återstår därmed bara att be för att Ryssland har förmågan att leverera all den värme och elektricitet som det gamla Europa behöver och till ett pris som kan accepteras.

Världens stora framtidsproblem är att alltför många måste dela på alltför lite energi. (Kjell Aleklett)⁶⁶

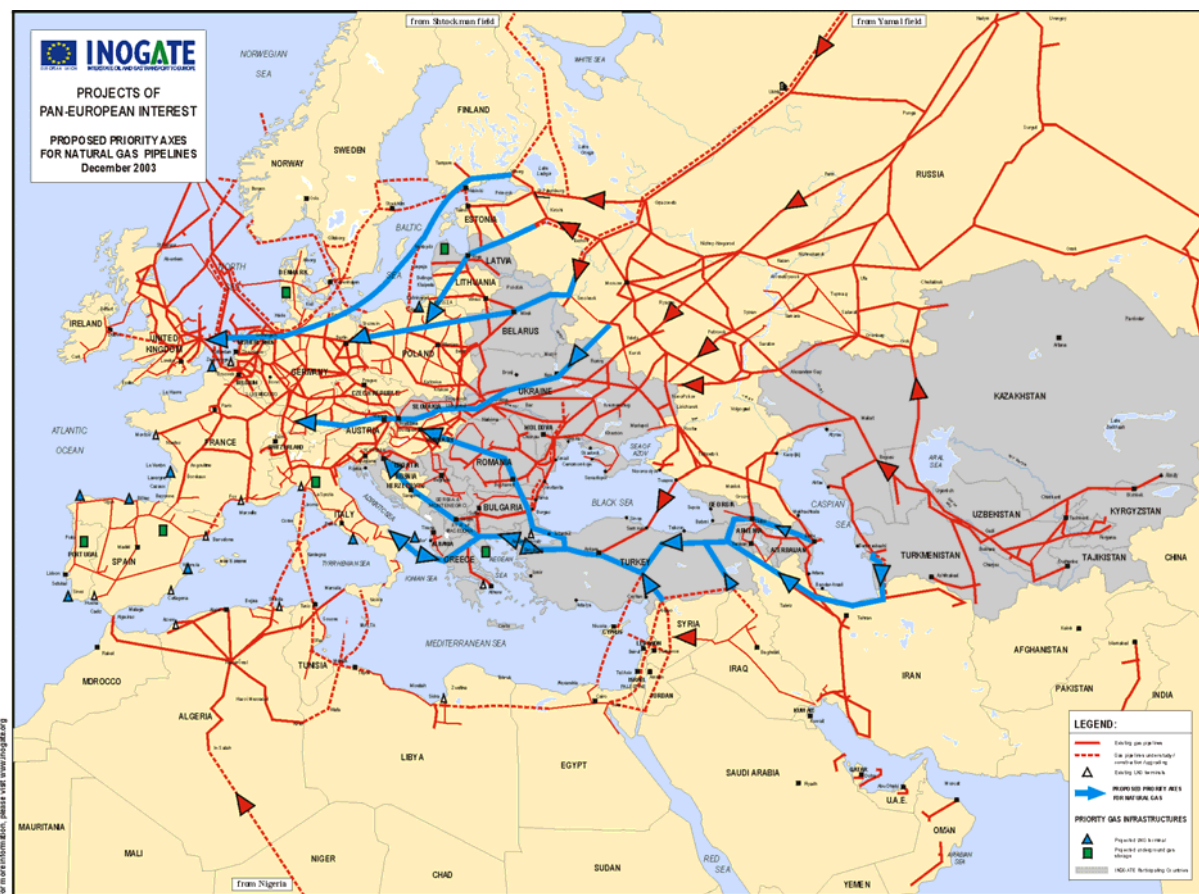
En annan aspekt av genomgången handlar om klimatet. Med tanke på att tillgången på fossila bränslen verkar minska drastiskt framöver kommer inte koldioxidutsläppen kunna öka i den grad som IPCC (Intergovernmental Panel of Climate Change) målar upp i sina scenarier.⁶⁷ Detta torde också innebära att klimathotet är starkt överdrivet. Det är min uppfattning att klimatspåret stora uppmärksamhet snarare är kopplat till en bister framtida energiverklighet än ett reellt klimathot.

⁶⁴ Oswald, Andrew, Oswald, Jim (2004), *The arithmetic of Renewable energy*, University of Warwick, <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/faculty/oswald/windaccountancy04.pdf> 2007-05-22
Exemplet rör bilar som drivs med vätgas/bränsleceller.

⁶⁵ IEA (2001), LONG-TERM RESEARCH AND DEVELOPMENT NEEDS FOR WIND ENERGY FOR THE TIME FRAME 2000 to 2020, <http://www.ieawind.org/IEA%20R&D.pdf> 2007-05-22

⁶⁶ Aleklett, Kjell (2007), "Klimathotet är överdrivet eftersom oljan inte räcker", Debattartikel i DN 18/5 2007, <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=651149> 2007-05-24

⁶⁷ Ibid.

Figur 9 Befintliga och planerade naturgasledningar i Europa (Källa: Inogate) Se bilaga 1 för större version.

Avtal med Ryssland

EU och Ryssland tecknade år 2000 ett energiavtal som syftade till att säkra Europas tillgång till Rysslands stora reserver av naturgas och olja. Dialogen var baserad på antagandet att det ömsesidiga beroendet mellan regionerna skulle öka framöver. För Europa gällde det att säkra energin och för Ryssland handlade det om att säkra utländska investeringar samt att få tillgång till andra marknader.⁶⁸ Drivande inom EU var speciellt, den dåvarande förbundskanslern i Tyskland, Gerhard Schröder och den förre franske presidenten Jacques Chirac. För Tyskland var det speciellt viktigt att kunna garantera billig energi till industrin.

EU är idag en av Rysslands främsta exportmarknader. Hela 45 % av landets energiproduktion tillfaller den europeiska marknaden.⁶⁹ Det innebär att 50 % av den ryska oljeexporten och 63 % av naturgasen fyller europeiska behov. Dessa siffror väntas dessutom öka de kommande åren. Ett antal energiprojekt är idag under planering eller genomförande för att kunna transportera den ökade energiimporten till Europa.

⁶⁸ European Commission, European Union - Russia Energy Dialogue, http://ec.europa.eu/energy/russia/overview/index_en.htm 2007-05-09

⁶⁹ European Commission, European Union - Russia Energy Dialogue http://ec.europa.eu/energy/russia/overview/why_en.htm 2007-05-23

Nord Stream och Shtockmanfältet

Det mest omtalade samarbetsprojektet med Ryssland är ”Nord Stream”. Detta drevs starkt av Schröder som idag är styrelseordförande i projektet.⁷⁰ Planerna är att bygga en 1200 km lång naturgasledning på Östersjöns botten mellan städerna Viborg i Ryssland och Greifswald i Tyskland. Tanken är naturgasen ska komma att täcka cirka 25 % av Europas framtida naturgasbehov. Av de två parallella ledningarna ska den första stå klar 2010 och den andra 2012. (Nord-stream.ru) Ledningen i Östersjön är dock bara en del av projektet. I Ryssland byggs det en ledning mellan Gryazovets och Viborg för att därigenom koppla ihop nätet med RUGSS (Russian Unified Gas Supply System) och i Europa kommer ledningen att förlängas till Storbritannien via Holland. Tankarna är sedan att nätet ska kunna förgrena sig ut över norra Europa.⁷¹

Att infrastrukturen finns räcker dock inte för att tillfredsställa energibehovet det måste även finnas något att fylla den med. Stora förhoppningar ställs till Shtockmanfältet i Barents hav. Initialt var det menat att naturgasen i detta fält skulle gå till den amerikanska marknaden. De försämrade relationerna länderna emellan medförde dock att ägaren och projektören, den ryska energijätten Gazprom, häromåret meddelade att hela fältets produktion skulle reserveras till EU.⁷² Tidigare hade bolaget även övergett sina löften om att tillåta ett utländskt delägarskap på 49 %.⁷³

Figur 10 Shtokmanfältet i Barents hav (Källa: Rigzone)

Problemet är att fältets driftstart är kraftigt försenad och att ingen produktion väntas vara igång förrän tidigast 2015 (även om de mest optimistiska prognoserna säger 2010-11). Projektet är mycket avancerat och rymmer en mängd besvärliga utmaningar som

⁷⁰ Analys & kritik, Folkpartiets gaskrig, <http://www.analyskritik.press.se/energipolitik/naturgas.htm> 2007-05-10

⁷¹ Bakhtiari, Samsam (2007), The Shtokman saga, <http://www.sfu.ca/~asamsamb/THE%20SHTOKMAN%20SAGA/THE%20SHTOKMAN%20SAGA.htm>

⁷² Energy Tribune <http://www.energytribune.com/articles.cfm?aid=379> 2007-04-24

⁷³ Bhadrakumar, M K (2006), Russian energy: Europe's pride, US's envy, Asia Times 14/10 2006, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/HJ14Ag01.html

ännu inte lösts. Detta rör bland annat bygget av en 565 km lång pipeline i det kalla och ogästvänliga arktiska havet. Den längsta som har byggts i dessa vatten är på 160 km. Troligen kommer gasen, på grund av förseningar, till en början få hämtas från andra källor, bland annat från Yuzhno-Russkoye i västra Sibirien. Dessa är dock otillräckliga.⁷⁴ Potentialen i Shtockmanfältet är dock enorm och Vladimir Putin deklarerade i samband med trepartsamtalen som hölls mellan Ryssland, Tyskland och Frankrike den 23 september 2006 att fältet skulle kunna förse Europa med gas i 50 till 70 år.⁷⁵

Yamal – Europa

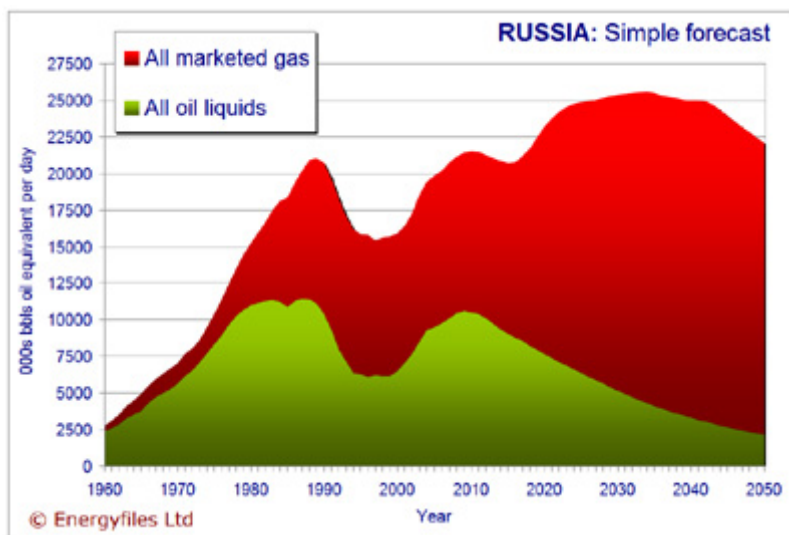
Den nuvarande pipelineförbindelsen har sedan ett par år levererat gas till Europa från Yamal i västra Sibirien. Ledningen går via Vitryssland till Polen och Tyskland. En andra pipeline är planerad men det föreligger stridigheter mellan Polen och Gazprom om vilken sträckning den ska ta. Polackerna vill att den ska gå rakt genom Polen till Tyskland medan Gazprom föredrar att den går genom södra Polen, in i Slovakien och vidare till Centraleuropa. (Energy Tribune)

Blue Stream

År 2005 färdigställdes en 1213 km lång pipeline från gasfälten i Krasnodar, Ryssland till Samsun i Turkiet. Ägaren, Gazprom, för även diskussioner om att förlänga ledningen till Grekland, södra Italien och Israel.⁷⁶

Burgas – Alexandroupolis

Burgas – Alexandroupolis är en oljepipeline som ska transportera Rysk och Kaspisk olja från den Bulgariska hamnen Burgas till den Grekiska hamnen Alexandroupoli. Med detta uppnås en alternativ rutt för den ryska oljan som därmed inte behöver gå genom Bosporen och Dardanellerna. Den är tänkt att börja byggas 2008 för att stå klar till 2011.

Figur 11 Olje- och gasutvinning i Ryssland (Källa: Energy Files)

⁷⁴ Bakhtiari, Samsam (2007)

⁷⁵ Bhadrakumar, M K (2006)

⁷⁶ Engdahl, William (2006), The Emerging Russian Giant Plays its Cards Strategically,

http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/Geopolitics_Eurasia/Russian_Giant/russian_giant.html 2007-04-

Utsikter för den ryska oljan och gasen

Ryssland har genom det utbyggda pipelinenätet och en statligt kontrollerad energisektor ett starkt utgångsläge för att kunna stärka sina positioner gentemot Europa och USA. Frågan återstår dock hur mycket gas och olja som finns tillgänglig för distribution till den europeiska marknaden. När Ryssland producerade som mest olja, 1987, pumpades 11,45 miljoner fat olja ur backen per dag. De följande åren, i samband med Sovjetunionens sammanbrott, inträffade sedan en nästan fullständig produktionskollaps. En gradvis återhämtning har sedan skett men siffrorna från 80-talet har ännu inte kunnat överträffas. År 2005 uppgick produktionen till 9,55 miljoner/fat/dag och enligt den prognos som ASPO har gjort kommer utbudet minska till att omfatta cirka 4,85 miljoner fat till år 2020.⁷⁷ Med en sådan utveckling kommer Ryssland inom ett decennium inte längre kunna exportera något överskott. All oljeproduktion måste då reserveras till den inhemska marknaden. IEA:s prognos är i jämförelse betydligt mer optimistisk och tror på en fortsatt gynnsam produktionskurva. Till 2010 räknar de med en produktion på 10,5 miljoner fat/dag och till 2020 10,7 miljoner fat/dag.⁷⁸

Prognosen för den naturgas som Europa hoppas så innerligt på är även den nedslående. Enligt Jean Laherres beräkningar så kommer Ryssland nå sitt produktionsmaximum redan innan år 2020. Även här kommer de inhemska behoven att äta upp en hel del av den kaka som Europa så tråget vill ta del av. IEA är däremot hoppfulla och ser en rejäl ökning av naturgasutbudet de kommande decennierna.

Kommentar

Frågan återstår, vilka maktpolitiska förändringar Europas beroende av rysk energi kommer att medföra. Det är tydligt att den europeiska energisatsningen bara marginellt kommer att kunna minska det ryska beroendet. Det är emellertid så att det även råder ett högst osäkert läge för hur mycket energi som går att uppbringa från de ryska olje- och gaskällorna. Det kan komma ett läge inom de närmsta 20 åren när all produktion måste gå till den inhemska marknaden. Ryssland skulle då mista sitt maktpolitiska påtryckningsmedel. Europa är däremot i en värre sits än Ryssland. Det skulle till och med kunna bli svårt att hålla unionen samman om det utvecklas ett läge av energibrist. Det är bara att dra sig till minnes hur resursbrist under tidigare epoker varit både en anledning till förfall och sammanbrott.

⁷⁷ Campbell, Colin (2003), Newsletter 31, ASPO Ireland,
<http://www.energiekrise.de/e/news/aspo/Newsletter031.pdf> (2007-04-27)

⁷⁸ Monaghan, Andrew, Russia-EU Relations: an Emerging Energy Security Dilemma,
http://www.carnegie.ru/en/pubs/media/9947Monaghan0421_%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4.doc 2007-04-29

Kampen om den ryska energin

Kapitlet behandlar den maktkamp som har skett om den ryska energin och hur Vladimir Putin har kommit att återbörda energibolagen till den ryska staten.

The state has the right to regulate the process of the acquisition and the use of natural resources, and particularly mineral resources, independent of on whose property they are located (Vladimir Putin)⁷⁹

För den ryska ledningen har det funnits all anledning att stärka kontrollen över naturresurserna. Efter Sovjetunionens sammanbrott 1991 försvann plötsligt det statliga ägandet över flera av de viktigaste energibolagen. Medan staten försvagades, folket blev fattigt och levnadsstandarden sjönk kunde några få ryssar, oligarkerna, skapa sig enorma rikedomar. Den mest kända, Michel Khodorkovsky, tog kommandot över Yukos när företaget auktionerades ut under President Jeltsins ledarskap. Han kom under en kort tid att bygga upp en enorm förmögenhet och blev en av Rysslands mäktigaste män. När han arresterades den 25 oktober 2003 skedde det med förevändning om påstådda skattebrott men det fanns andra viktigare skäl till aktionen. Khodorkovsky hade tagit sig friheter som Vladimir Putin inte kunde acceptera. Efter ett möte med Dick Cheney den 14 juli 2003 hade Khodorkovsky inlett samtal med ExxonMobil och ChevronTexas om att sälja ut delar av Yukos till de amerikanska oljebolagen. Detta skulle ge Washington ett direkt inflytande över Rysslands framtida naturgas- och oljeavtal. Yukos hade dessutom tidigare visat intresse för att köpa upp ett konkurrerande ryskt bolag, Sibneft. Tillsammans skulle bolagen förfoga över den näst största olje- och gasreserven i världen.⁸⁰

Denna utveckling mot en indirekt amerikansk kontroll över den ryska energin kom genom Putins agerande att effektivt förhindras. Istället vidtog en lång rad med åtgärder för att stärka den ryska statens kontroll över energisektorn och för att återta det som hade förlorats. Ryssland kom samtidigt att förändra sin framtoning gentemot omvärlden. Den ryska björnen hade börjat vässa sina klor igen och var inte lika foglig som när Boris Jeltsins satt vid makten. Under åren efter 2003 har de utländska bolagen i allt större grad tvingats bort från Ryssland. Istället har det statliga bolaget Gazprom stärkt sina positioner.⁸¹

Slaget om Ukraina

I ett antal schismer med sina grannländer har Ryssland visat vilket effektivt vapen energin är. De har också genom sitt agerande höjt ett varnande finger mot EU. Den euroamerikanska expansionen in i Rysslands gamla satellitstater har på ett tydligt sätt skapat grogrund för en konfliktsituation. Trots amerikanska intyganden att NATO inte skulle expandera in i det gamla sovjetiska intresseområdet är det precis vad som hände. Brzezinskis plan för att nå ett amerikanskt världsherravälde sattes i verket. Under åren som har gått efter järnridåns fall har antalet EU-länder utökats till att omfatta i stort sett

⁷⁹ Klare, Michael T (2007), Petro-power and nuclear renaissance, Asia Times 18/1 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/IA18Ag05.html 2007-05-28

⁸⁰ Engdahl, William (2006), The Emerging Russian Giant Plays its Cards Strategically, http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/Geopolitics_Eurasia/Russian_Giant/russian_giant.html 2007-04-30 och Klare, Michael T (2007)

⁸¹ Klare, Michael T (2007), Petro-Power and the Nuclear Renaissance, TomDispatch, <http://www.tomdispatch.com/index.mhtml?pid=157744> 2007-05-14

hela världsdelen. Endast några få har valt att stå utanför eller har ännu inte uppfyllt kraven för medlemskap. När även länder som tidigare ingått i det gamla Sovjet börjat ty sig till västmakterna har tålamodet kommit att tryta för Moskva. Ryssland har kommit att bli alltför trängt och hotat.

Speciellt tydligt blev detta i fallet med Ukraina och det stormaktsspel som präglade presidentvalet 2005. När den västvänlige presidenten Viktor Jusjenko kom till makten i den orangea revolutionen och aktivt ville söka både EU- och NATO-medlemskap svarade Ryssland med att höja naturgaspriset med 450 %. Denna prisökning upplevdes som alltför drastisk för Ukraina. De vägrade att betala varvid Ryssland helt sonika stängde av gasen. Trycket i ledningarna föll vilket även påverkade kunderna i ett vintrigt Europa. Några dagar senare löstes tvisten och en kompromiss uppnåddes.⁸²

En viktig orsak till prishöjningen var att Ukraina tidigare hade ett mycket fördelaktigt avtal och endast betalade en bråkdel av det pris som Europas länder var betingade till. När Ukraina vände Ryssland ryggen fanns det inte längre någon anledning att ge dem ett vänskapspris. Jusjenko hade även påbörjat diskussioner med Chevron om bygget av Odessa-Brody oljeledningen som skulle gå till Polen och minska behovet av det ryska ledningsnätet. Detta gillades inte av Putin. Dispyten satte västmakterna i ett dilemma eftersom dessa förordade marknadsanpassade priser. De hade tidigare genom IMF (International Monetary Fund) och WTO (World Trade Organization) krävt att Gazprom skulle upphöra med subventionerade priser till det gamla östblocket. Att då ställa sig bakom Ukraina för en prishöjning som inte ens kom upp till halva marknadspriset ekade därför ihåligt.⁸³

Tilläggas kan att Jusjenkos fru hade suttit med Reaganadministrationen och även var medlem av den neokonservativa tankesmedjan New Atlantic Initiative.⁸⁴ Dessa stödde aktivt ett inkorporerande av Sovjets forna satellitstater till ett amerikanskt frihandelssystem under NATO-beskydd. Bland grundarna fanns bland annat Henry Kissinger. Enligt en del ryska experter kan dock den amerikanska strategin vara på väg att falla samman. Jusjenkos begränsade ekonomiska framgångar parat med energisäkerhetsfrågan är en grogrund till problem i framtiden. Ryssland har på ett kraftfullt sätt påmint Ukraina om att det är Moskva som står som garant för att landets industrier och hushåll ska kunna hållas igång.⁸⁵

Revolution i Centralasien

Now, across the Caucasus, in Central Asia and the broader Middle East, we see the same desire for liberty burning in the hearts of young people. They are demanding their freedom - and they will have it. (George W Bush)⁸⁶

Även i ett par andra gamla sovjetrepubliker skedde det förändringar som föranledde rysk irritation. I Georgien kom den amerikanskt utbildade advokaten Mikhail Saakashvili till makten. Genom detta fick USA en välvilligt inställd regim vid styret och

⁸² Ibid.

⁸³ Engdahl, William (2006), Ukraine Gas Dispute - Has Putin Gone Nuts?, http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/Geopolitics_Eurasia/Putin_s_Gas/putin_s_gas.html 2007-05-07

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ The White House (2005), President Addresses and Thanks Citizens in Tbilisi, Georgia, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/05/20050510-2.html> 2007-05-28

Kampen om den ryska energin

en indirekt kontroll över oljeledningen Baku-Tblisi-Cayhan. Med denna kunde USA på ett smidigt sätt transportera olja från den Kaspiska regionen utan att behöva ta omvägen över kontrahenterna i Ryssland.⁸⁷

...BP was working closely with MI6 at the highest levels to help it to win business in the region and influence the political complexion of governments. (UK Daily Mail)⁸⁸

Tidigare hade landet varifrån oljeledningen utgår, Azerbajdzjan, inlemmats i den amerikanska intressesfären. Zbigniew Brzezinski var på besök i landet 1995 för att förhandla om den kommande pipelinesträckningen.⁸⁹ Men USA och Storbritannien hade börjat skapa sig ett inflytande över landet och dess naturresurser redan tidigare. I nyligen läckta uppgifter säger BP:s dåvarande chefsförhandlare i Azerbajdzjan, Les Abrahams, att brittiska BP och säkerhetstjänsten MI6 tillsammans arbetade för att säkra oljekontrakt och förändra landets regeringssammansättning till västmakternas fördel. Detta innefattade mutor, prostituerade och iscensättande av statskupper.⁹⁰ I Kirgizistan genomfördes 2005 den så kallade tulpanrevolutionen. USA påpekade att detta skedde utan deras inblandning och att det var en spontan revolution. Det var dock inte helt sant. Bland annat så hade en mängd amerikanska organisationer gett ekonomisk hjälp till oppositionsrörelsen. Bland annat så var George Soros inblandad. Även Uzbekistan kom att förändra sitt styre till förmån för Washington när de under USA:s krig mot Afghanistan upplät sina militärbaser till amerikanskt bombflyg. Senare har dock landet åter dragits in under rysk dominans och ingår idag i SCO.⁹¹

Figur 12 Oljeledningen Baku - Tblisi – Ceyhan (Källa: EIA)

Kommentar

En titt på kartan ger en fingervisning om de egentliga anledningarna till varför USA och Storbritannien velat införa demokrati i denna del av världen (figur 11). Det tycks helt enkelt handla om att ta kontrollen över naturgas- och oljefyndigheterna samt att skapa säkra västkontrollerade pipelinekorridorer. Med förespegligen om att sprida frihetens

⁸⁷ Engdahl, William (2006), Ukraine Gas Dispute - Has Putin Gone Nuts?,

⁸⁸ Se bilaga 2

⁸⁹ Engdahl, William (2006), Ukraine Gas Dispute - Has Putin Gone Nuts?,

⁹⁰ Owen, Glenn (2007), Hookers, spies, cases full of dollars...how BP spent £45m to win 'Wild East' oil rights, UK Daily Mail 13/5 2007 (Artikeln låg på nätet ett par timmar innan den plötsligt togs bort och bifogas därför som bilaga (bilaga 2))

⁹¹ Engdahl, William (2005), Color revolutions, Geopolitics and the Baku Pipeline,

http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/Geopolitics_Eurasia/Color_Revolutions/color_revolutions.html
2007-05-09

Kampen om den ryska energin

baner över världen har ledarna med hjälp av oljebolag, säkerhetstjänster, NGO:s m.m. kunnat genomföra sina planer och samtidigt få stöd och goodwill på hemmafronten.

Med energin som vapen

Kapitlet går igenom hur Ryssland har använt sig av energin som politiskt vapen, granskar den rysk-amerikanska maktkampen om Europa och beskriver de konflikter i Irak och Kosovo där väst- och östs intressen har kolliderat. Vidare analyseras Rysslands taktik för att störta den nuvarande ordningen samt de strukturella problem som plågar USA och hotar dess maktställning.

Ryssland har förstått signifikansen av att kontrollera vitala resurser och har kommit att använda sitt energivapen strategiskt. Georgien hotades av avbrutna leveranser i december 2006. Detta handlade som i fallet med Ukraina om en drastisk prishöjning. Den georgiska regeringen tolkade dock handlingen som politiskt motiverad. Även Rysslands nära allierade grannland Vitryssland blev drabbade av en höjning. I detta fall ansåg bedömare att den vitryska regimen bestraffades för att den inte gått tillräckligt snabbt i närmandena till sin mäktiga granne. I sammanhanget hotades även gasleveranserna till Europa.⁹²

Den senaste dispyten där energin har spelat en stor roll skedde i Estland. Ryssland kom att avbryta leveranserna av olja och kol sedan ett historiskt krigsmonument från Sovjettiden hade flyttats. Ryssland skyllde på att det saknades tågagnar och att underhållsarbete skedde på järnvägsförbindelsen till Estland. Det hela var dock en tydlig signal till Estland om att det är grannen som har kontrollen över landets strömbrytare. Även de övriga baltstaterna Litauen och Lettland har drabbats av avbrutna leveranser. I Litauen skedde det i samband med att ett raffinaderi såldes till ett polskt bolag istället för ett ryskt och i Lettland skedde det i eftermälet till att Ryssland anklagat Lettland för att behandla den ryska minoriteten illa.⁹³

Vart är då utvecklingen på väg och vilka strategier finns inom EU? Hur möts eventuella hot?

Det europeiska maktspelet

Plans to expand certain elements of the anti-missile defence system to Europe cannot help but disturb us. Who needs the next step of what would be, in this case, an inevitable arms race? (Vladimir Putin, 2007)

Förutom militärt samarbete i NATO och de föreslagna missilförsvarsanläggningarna i Östeuropa⁹⁴ undertecknades nyligen ett nytt omfattande handelsavtal mellan Europa och USA.⁹⁵ Politiskt har EU också kommit att dras närmare Washington under de senare åren. Den spricka som tydligt visade sig efter "kriget mot terrorismen" har lappats och lagats och många av de nytillträdde europeiska ledarna har en betydligt mer välvillig inställning till regimen i Washington än sina företrädare. Förutom Storbritannien, som

⁹² Buckley, Neil and Ostrovsky, Arkady (2006), Gas dispute threatens Belarus, Georgia, Financial Times 23/12 2006, <http://www.ft.com/cms/s/92fee430-8ae2-11db-8940-0000779e2340.html> 2007-05-07

⁹³ Molander, Johan (2007), Ryssland stoppar olja till Estland, SVD 2/5 2007, http://www.svd.se/dynamiskt/utrikes/did_15337653.asp 2007-05-07

⁹⁴ Spacewar, US To Start Talks On Eastern Europe Missile Defence System, http://www.spacewar.com/reports/US_To_Start_Talks_On_Eastern_Europe_Missile_Defence_System_99.html 2007-05-08

⁹⁵ Europeiska Kommissionen, EU och USA undertecknar nytt handelsavtal, http://ec.europa.eu/news/external_relations/070502_1_sv.htm 2007-05-08

aldrig vikt från den amerikanska linjen, har både Tysklands Angela Merkel och Frankrikes Nicholas Sarkozy sällat sig till leden. Den tyske kanslern Gerhard Schröder och den franske presidenten Jaques Chirac företrädde annars en linje som sökte ett närmande till Ryssland.⁹⁶ Schröder själv drömde om att kunna spräcka den amerikanska dominansen över Europa.⁹⁷

Detta var något som fick Henry Kissinger att se rött. Dennes tro var att den rysk-tysk-franska axeln skulle vara av tillfällig natur och klassade Schröder som en svag ledare. Den amerikanska överlägsenheten var enligt Kissingers uppfattning alltför stor för att kunna utmanas.⁹⁸ Den ryska tidningen Pravda ansåg däremot att Putin var på väg att bygga en europeisk-rysk axel som motvikt till den amerikanska hegemonin. Ryssland, Tyskland och Frankrike skulle utmana den unipolära maktstrukturen under amerikanskt ledarskap.⁹⁹ Med detta skulle Mackinders mardröm uppfyllas.

Dessa strävanden har dock motarbetats och USA har, med Brzezinskis språkbruk, försökt återta kontrollen över sina viktigaste ”protektorat”. Det har däremot visat sig att ledare som Merkel inte fört den aggressiva ton gentemot Ryssland som USA hade förväntat sig. Istället har banden kommit att stärkas med grannen i öst.¹⁰⁰ Det återstår dock att se hur hon och Frankrikes nytilträdde president Sarkozy kommer att agera i framtiden och vilka krav som kommer att ställas gentemot Ryssland. Idag finns annars USA:s starkaste bundsförvanter bland Sovjets forna satellitstater. Europa ger idag ett ambivalent intryck där det å ena sidan finns strömningar som söker en fullständig integrering med det amerikanska systemet medan andra strömningar eftersträvar ett Europa som kan stå på egna ben.¹⁰¹ Det splittrade Europa gör att Emmanuel Todds vision om en rysk-europeisk union i nuläget verkar vara långt borta. Istället är bordet dukat för en framtida konfrontation där Europa ligger på spelbordet.

Spela inte schack med Ryssland

Incidentally, Russia – we – are constantly being taught about democracy. But for some reason those who teach us do not want to learn themselves. (Vladimir Putin)

Den unipolära värld Brzezinski strävade efter i *The Grand Chessboard* är nu under attack. Vid säkerhetskonferensen i München i februari 2007 uttryckte den ryske presidenten en oro för de krafter som vill att världen endast ska rymma ett maktcentrum. Han menade att speciellt USA hade kommit att kliva över de principer som gäller för hur en anständig nation bör bete sig. Detta avsåg speciellt det faktum att USA har kommit att påtvinga andra nationer sitt ekonomiska, politiska och kulturella system. Putin sa också att de överenskommelser som gjordes mellan Sovjet och NATO hade åsidosatts. Trots den försäkran NATO:s generalsekreterare gav 1990 om att inga NATO-trupper skulle placeras utanför Tyskland är det precis vad som har kommit att ske. Han uttryckte också en oro över att vissa organisationer, exempelvis OSCE (The

⁹⁶ Euractiv (2005), Putin to hold Paris summit with Chirac, Schröder and Zapatero, <http://www.euractiv.com/en/security/putin-hold-paris-summit-chirac-schroder-zapatero/article-136912> 2007-05-09

⁹⁷ Schröder, Gerhard (2006), *Entscheidungen Mein Leben in der Politik*, Hoffmann u Campe Vlg GmbH

⁹⁸ Analyskritik, Kissingers attack på Frankrike och gaullismen, <http://www.analyskritik.press.se/sakerhetspolitik/geopolitik/geopolitik.htm> 2007-05-09

⁹⁹ Bhadrakumar, M K (2006)

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Todd, Emmanuel (2003) s. 172-190

Organization for Security and Co-operation in Europe), och ett antal NGO:s har kommit att användas för att föra fram västmakternas egen agenda istället för att vara ett verktyg för samarbete och ömsesidig förståelse.¹⁰² För många bedömare ansågs hans tal markera början på ett nytt kallt krig.

We recently delivered an anti-aircraft weapon system to Iran – that is true – with a medium range, approximately 30 to 50 kilometres. That is true. Why did we do this? I can explain why. We did this so that Iran did not feel it had been driven into a corner. So that it didn't feel that it was in some kind of hostile environment. Rather that Iran could understand that it had channels of communication and friends that it could trust. (Vladimir Putin 2007)

Idag finns två aktuella konflikter där Rysslands och västvärldens intressen krockar. Dessa är Kosovo och Iran. Utgången av dessa har stor betydelse för den framtida utvecklingen. Ryssland motsätter sig ett självständigt Kosovo om inte Serbien själva går med på detta och hotar med att lägga in sitt veto i säkerhetsrådet. Detta strider helt med den linje som EU och USA driver. Det går inte att helt utesluta att ett europeiskt krig åter startar i denna ödesdigra region.¹⁰³ Även Kosovokonflikten och Jugoslaviens splittring har en energirelaterad koppling. För att de amerikanska oljebolagen skulle kunna föra ut oljan från den Kaspiska regionen behövdes en pipeline byggas över europeiskt territorium från Burgas till den albanska staden Vlore. Detta projekt gick under namnet ”The Trans-Balkan pipeline”. Ett hinder för genomförandet var att Jugoslavien och speciellt Serbien motsatte sig bygget.¹⁰⁴ Detta ledde enligt den brittiska tidningen The Guardian till en rad aktioner i det forna Jugoslavien som slutligen resulterade i interventionen av Kosovo. Den dåvarande amerikanska energiministern Bill Richardson medgav även att det var västmakternas strategiska mål att med pipelinebygget göra länderna på Balkan politiskt och ekonomiskt beroende av väst.¹⁰⁵

¹⁰² Putin, Vladimir (2007), Speech and the following discussion at the Munich conference, http://president.kremlin.ru/eng/speeches/2007/02/10/0138_type82912type82914type82917type84779_118135.shtml 2007-05-12

¹⁰³ Malic, Nebojsa (2007), Collision Course Empire, Russia Disagree on Kosovo, Global Research 23/3 2007, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=MAL20070323&articleId=5158> 2007-05-13

¹⁰⁴ Engdahl, William (2004), s. 242-245

¹⁰⁵ Monbiot, George (2001), A discreet deal in the pipeline, The Guardian 15/2 2001, <http://www.guardian.co.uk/comment/story/0,3604,438134,00.html> 2007-05-20

Figur 13 Befintliga och planerade pipelines i Balkan (Källa: EIA (Energy Information Administration))

I fallet Iran så har dessa både fått hjälp med kärnkraftsteknologi och vapenleveranser från Ryssland. Detta till trots stödjer Ryssland den senaste FN-resolutionen som ska förhindra att Iran utvecklar egna kärnvapen.¹⁰⁶ Konspiratoriskt lagda anar att Ryssland vill locka in USA i en strategisk fälla. En attack mot Iran skulle vara förödande för EU, Kina, Indien och Japan eftersom deras ekonomier är beroende av ett konstant oljeflöde (detta gäller även för den attackerande parten, USA). Ryssland däremot, som är självförsörjande på energi, skulle däremot gynnas av kraftigt höjda olje- och gaspriser. Med hjälp av de ryska vapensystemen kan dessutom Iran tillfoga den amerikanska krigsmakten stora förluster. Om utkomsten av striden blir att både Iran och USA försvagas så kommer maktvakuumet som uppstår med glädje fyllas av Ryssland. USA skulle då få igen för Afghanistan. Det finns förstås en risk att konflikten sprids i hela regionen och utvecklas till ett storkrig, som bland annat Brzezinski fruktar. Det skulle även kunna innebära att Ryssland förlorar en viktig partner i sin kamp mot en unipolär värld. Ovissheten om konsekvenserna är därmed alldeles för stor för att misstänka att Ryssland skulle önska en attack.¹⁰⁷ Men om den inträffar vill de förstås vinna så många fördelar som möjligt.

Moskva kom att stärka sin ställning när landet tillsammans med Kina bildade SCO (Shanghai Cooperation Organization) år 2001. Trots att det inte är en militär organisation sågs den av många som en motvikt till NATO. Efter dess bildande har Ryssland och de övriga staterna inom organisationen hållit ett antal militärövningar ihop. Idag är Iran observatörsmedlem.

¹⁰⁶ Ask, Anders (2006), Ilska i Iran efter FN-resolution, SR 24/12 2006, <http://www.sr.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?artikel=1110000>

¹⁰⁷ Fathollah-Nejad, Ali (2007), Russian Roulette and the War on Iran, Global Research 21/4 2007, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=FAT20070421&articleId=5455> 2007-05-13. (Författaren är en tyskbaserad expert på Mellanösternfrågor.)

Västmakternas akilleshä

Vilken är då den ryska planen? Geopolitiska analytikern Joseph Stroupe¹⁰⁸ menar att Ryssland har funnit den akilleshä som har förmåga att störta den nuvarande ordningen över ända. Det handlar i detta fall inte om att matcha USA:s dominans gällande militär, ekonomisk eller politisk styrka. Istället tycks den ryska planen vara att dra undan mattan för den rådande globala och amerikanskt dikterade handeln med olja. Detta skulle underminera västs kontroll över oljereserverna och den egna energisäkerheten. Många är de bedömare som anser att oljevapnet inte har någon effekt. Bakgrunden till detta är att det efter oljeembargot under den första oljekrisen skapades ett nytt system för att köpa och sälja olja. All olja säljs på en marknad där producenten inte har någon kontroll över var den tar vägen när den väl är såld. Om någon försöker sig på ett embargo kan denne inte heller avhålla oljan från marknaden tillräckligt länge innan den egna ekonomin blir allvarligt lidande eller kollapsar.¹⁰⁹ Det är ett resonemang som känns igen från bedömare som Andrew Monaghan.

Innan 1973 handlades oljan på ett helt annat sätt. Då gällde långsiktiga bilaterala kontrakt som låste upp oljan till en viss kund under lång tid. Staternas oljebolag förhandlade direkt med varandra. Marknaden var i och med detta inte dynamisk och kunde inte hantera tillfälliga produktionsstörningar. Detta visade sig också när embargot sattes i verket. Västvärlden fick stora problem med att ersätta den förlorade oljan vilket ledde till brist och ransonering. För att undkomma detta satte USA och Storbritannien upp varsin oljebörs i New York och London. På dessa såldes och köptes kortsiktiga oljekontrakt. Detta synliggjorde mängden olja som fanns på marknaden och minskade riskerna när distributionsstörningar och konflikter uppstod. Det gick nu betydligt snabbare att kompensera eventuella bortfall. I och med att oljan enbart fick säljas i dollar blev den västerländska kontrollen nästan total.¹¹⁰

Idag har dock denna ordning börjat falla samman. Återigen har det börjat handlas med långa kontrakt mellan stater. Dessa oljekontrakt undgår därmed de angloamerikanska börsernas kontroll. Dessutom har det satts upp nya oljebörser i bland annat Ryssland och Iran som inte accepterar den amerikanska dollarn. Öst med Ryssland i täten har formerat sig och tagit kontroll över de egna resurserna. Resultatet blir att det system som ska garantera energisäkerhet åt väst inte längre fungerar. Stängs tillförseln av blir det allt svårare att förse sig på annat håll. Med en allt mer ansträngd marknad kan också den som sätter upp ett embargo lättare hitta en annan kund till sin olja. Den egna ekonomin är därmed inte lika sårbar som den var när oljan flödade.

The prospects of direct or indirect manipulation of global gas prices and of a more frequent and widespread use of gas as a political/geopolitical weapon are distinct possibilities, they fear. From the perspective of the US and its closest allies, this strikes at the heart of their strategic security interests and imperils the global dominance of the industrialized powers in the West. (Joseph Stroupe)¹¹¹

¹⁰⁸ Joseph Stroupe är chefredaktör för Global Events Magazine och är specialiserad på geopolitiska analyser gällande energi och ekonomi. (http://www.geostrategymap.com/About_Us.html)

¹⁰⁹ Stroupe, Joseph (2006), Russia attacks the West's Achilles' heel, Asia Times 22/11 2006, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/HK22Ag01.html 2007-05-08

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Stroupe, Joseph (2007), Global axis of oil and gas, Asia Times 26/4 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/ID26Ag01.html 2007-05-10

För Europa handlar det största hotet från Ryssland dock inte om oljan utan om naturgasen. Denna handlas inte på samma sätt och levereras för det mesta genom pipelines direkt till kunden. EU och USA har arbetat för att skapa en global och liberaliserad naturgasmarknad liknande den som gäller för oljan. Dessutom har påtryckningar skett gentemot Ryssland för att förmå dem att öppna sin marknad för västerländska bolag och investeringar. Som tidigare nämnts har det istället blivit tvärtom. En rädsla som florerat hos väst är också att det skulle skapas en naturgaskartell ledd av Ryssland. Enligt Stroupe verkar detta dock inte troligt. Ryssland har valt att stå utanför sådana samarbeten tidigare. Det handlar istället om en informell naturgasgrupp, ledd av Ryssland, med prissättningen som gemensam utgångspunkt.¹¹²

Detta till trots så reste Vladimir Putin till Mellanöstern under början av 2007 med tre strategiska målsättningar i bagaget. Dessa var just att diskutera en naturgaskartell, att undersöka marknaden för rysk vapenförsäljning samt att marknadsföra Ryssland som en allierad till araberna. Detta stärkte misstankarna hos en del element om att Ryssland skulle kunna tänkas använda naturgasen som ett politiskt och ekonomiskt vapen i sina förhållanden med Europa.¹¹³ Till detta ska läggas det avtal som tecknades mellan Ryssland, Turkmenistan och Kazakstan den 12 maj 2007. I detta ingick ett bygge av en pipeline som ska transportera naturgas från den Kaspiska regionen till marknaderna i väst samt en utbyggnad av oljeledningen Tengiz i Kazakstan till den ryska hamnstaden Novorossiisk i Svarta Havet. Därigenom underminerades västs förhoppningar om att kunna frångå rysk kontroll av oljan och naturgasen från regionen. Att avtalet skulle ha politiska baktankar förnekades av de inblandade ländernas ledare.¹¹⁴

Idag varnar IEA för en kommande brist på naturgas.¹¹⁵ Från samma organisation utfärdas det även varningar till Ryssland och Iran om att inte utöva påtryckningar på sin omvärld med hjälp av sina stora energiresurser.¹¹⁶ Ryssland har idag ett magnifikt läge att flytta fram ett par positioner på det globala schackbrädet. Genom att stå som garant för Europas energisäkerhet kan Ryssland snart diktera kontinentens villkor. Ryssland har knutit Tyskland närmare sin barm genom den planerade naturgasnoden som ska förse resten av Europa med energi. De har även kunnat undgå att gasen leds genom länder som är mer fientligt inställda till Ryssland än tyskarna. Kommer då Rysslands strategi att knyta de stora europeiska nationerna till sin sida att lyckas?

Kommentar

Vad som kommer att hända i framtiden är något som bara går att spekulera om. En sak är dock säker – de närmsta åren är det Ryssland som har kontroll över Europas energisäkerhet. Ingen energirevolution kan förhindra den utvecklingen. Till det är tiden för knapp. Hur ser då situationen ut för det europeiska rummets nuvarande försvarare?

¹¹² Stroupe, Joseph (2007), All power to Russia, Asia Times 27/4 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/ID27Ag01.html 2007-05-08

¹¹³ Khalid, Imran (2007), Putin lures the Middle East, Daily Star 22/2 2007, <http://www.thedailystar.net/2007/02/22/d702221503118.htm> 2007-05-09

¹¹⁴ Vershinin, Alexander (2007), Russia strikes natural gas pipeline deal, Yahoo News 12/5 2007, http://news.yahoo.com/s/ap/20070512/ap_on_bi_ge/central_asia_russia 2007-05-13

¹¹⁵ Padgham, Jane (2007), IEA gives warning of global gas shortage, The Independent 4/5 2007, <http://news.independent.co.uk/business/news/article2510922.ece> 2007-05-09

¹¹⁶ Rigzone, IEA Warns Russia, Iran Against Pushing 'Resource Nationalism', http://www.rigzone.com/news/article.asp?a_id=45174 2007-05-16

Amerikas väg mot Armageddon

Bush's America is a hollowed-out debt-ridden economy engaged on using its last card, its vast military power to prop up the dollar and its role as world sole Superpower. (William Engdahl)¹¹⁷

Garanten för den europeiska säkerheten är idag USA som dock sitter fastnaglad i sina konflikter i Irak och Afghanistan. Dess åtaganden i Mellanöstern kan dessutom bli betydligt mer omfattande om en konflikt uppstår mellan USA och Iran. Varningar för detta har utgått ett flertal gånger från ryskt håll.¹¹⁸ Även den erkände journalisten Seymour Hersh har rapporterat om långtgående krigsplaner från amerikanskt håll. Konsekvenserna av ett angrepp mot Iran skulle kunna bli förödande för hela världen. Bland annat så varnar Michel Chossudovsky för ett världskrig där det inte kan uteslutas att kärnvapen kommer att användas.¹¹⁹ Eftersom USA:s krigsmakt redan idag är överansträngd kommer landet med en tilltagande våldsspiral få svårt att agera som en effektiv vakthund i ”protektoratet” Europa.

A global financial crisis is inevitable. So much investment has been sunk into increasing commodity production that a commodity-market bust, while having the effect of a sudden tax cut for the consuming economies, will cause bankruptcies that will wipe out massive amounts of global capital. (Henry C K Liu)¹²⁰

USA är också enligt flera bedömare på väg att falla samman av ekonomisk utarmning. Handelsunderskottet, bostadsbubblan och de skenande energipriserna hotar att knäcka finanserna och leda in landet i en depression. Detta trots att börserna för tillfället slår nya rekord. Den europeiska tankesmedjan *Europe 2020* räknar med att den amerikanska levnadsstandarden kommer att sjunka drastiskt de kommande åren.¹²¹ Den amerikanska dollarn är även den på väg nedåt. Det är en trend som kommer att fortsätta i allt snabbare takt om resten av världen går över till andra betalningsmedel för oljan och samtidigt fortsätter att diversifiera sina valutaserver.¹²² Mäktiga CFR beskriver dollarn som en värdelös valuta som enbart fungerar för att resten av världen väljer att tro på den. Alla pengar som USA betalar för sina varor utomlands kommer genast tillbaka i form av lån. Skulden till omvärlden växer därför ständigt och när någon av de viktiga länderna inte längre ställer upp på att låna ut samma pengar som de fick för

¹¹⁷ Engdahl, William (2007), Putin and the Geopolitics of the New Cold War: Or what happens when Cowboys don't shoot straight like they used to, i *Asia Times* 1/3 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/IC01Ag01.html 2007-05-28

¹¹⁸ Corsi, Jerome R. (2007), Russians insistent on U.S. Iran attack, *WorldNetDaily* 9/4 2007, http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=55088 2007-05-09

¹¹⁹ Chossudovsky, Michel (2007), The Unthinkable: The US- Israeli Nuclear War on Iran, *Global Research* 21/1 2007 <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=CHO20070121&articleId=4536> 2007-05-10

¹²⁰ Liu, Henry C.K. (2007), US Economy: Liquidity boom and looming crisis, *Global Research* 9/5 2007, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=LIU20070509&articleId=5592> 2007-05-28

¹²¹ *Europe 2020*, Chronicle of America's Very Great Depression – Two growing trends: A historical reversal of global financial balances / An implosion of the US society, http://www.leap2020.eu/GEAB-N-14-is-available!-A-Chronicle-of-America-s-Very-Great-Depression-Two-growing-trends-A-historical-reversal-of_a570.html 2007-05-09

¹²² Clark, William (2005), Petrodollar Warfare: Dollars, Euros and the Upcoming Iranian Oil Bourse, *Energy Bulletin* 2/8 2005, <http://www.energybulletin.net/7707.html> 2007-05-10

varan så faller hela korthuset ihop.¹²³ På grund av detta och att landet även har samma energiförsörjningsproblem som Europa har USA anammat en ledarstil där alla internationella överenskommelser och regler har övergetts till förmån för en brutal maktutövning. De måste med alla medel försvara sitt imperium med det enda kortet de har kvar – sin militär.¹²⁴ De tycks därmed vara på väg mot sitt eget Armageddon.

The September 11 operation modified the course of events in the world in the direction chosen by transnational mafias and international oligarchs; that is, those who hope to control the planet's natural resources, the world information network and the financial flows. This operation also favored the US economic and political elite that also seeks world dominance. (General Leonid Ivashov)¹²⁵

Den ryske generalen Ivashov, vid tankesmedjan *Academy for Geopolitical Affairs* i Moskva, har som exempel dragit upp ett par drakoniska åtgärder som den amerikanska ledningen vidtagit på senare år. Han ger där den amerikanska och transnationella eliten skulden för att ligga bakom terrordåden den 11 september 2001. Det är hans uppfattning att en så komplicerad operation endast kan genomföras av säkerhetstjänster och deras uppdragsgivare. Han menar att även andra former av internationell terrorism är skapad, finansierad och kontrollerad av olika säkerhetstjänster. Motivet till de orkestrerade terrorhandlingarna skulle bland annat vara att dölja de egentliga orsakerna till "kriget mot terrorismen" samt att skapa ett folkligt stöd till desamma.¹²⁶ Detta innebär också att han indirekt erkänner den ryska säkerhetstjänstens inblandning i de olika terrordåd som har kopplats till den tjetjenska separatiströrelsen.

Michael Ruppert har pekat ut delar av Bushadministrationen, och då främst Dick Cheney, som hjärnan bakom terrorattackerna den elfte september. Ruppert presenterar i sin bok *Crossing the Rubicon* en diger lunta med tecken som tyder på att aktionen var genomförd och sanktionerad av maktens centralgestalter i Vita Huset. Motivet till dådet var enligt honom att USA skulle kunna attackera och ockupera de delar av Mellanöstern och Centralasien som rymde de viktigaste energitillgångarna.¹²⁷ Naturligtvis skulle Ivashov kunna beskyllas för att sprida propaganda i syfte att smutsa ner fienden i väst samtidigt som Ruppert kan anklagas för att vara en paranoid konspirationsteoretiker. Åtgärden är dock inte unik. Taktiken med iscensatta krigshandlingar och terroristdåd har använts ett antal gånger genom historien. Detta avser bland annat händelser som den Tyska Riksdagsbranden 1933, den fejkade polska aggressionen mot den tyska gränsen 1939¹²⁸, "Tonkinincidenten" 1964 vilken gav USA mandat att förklara krig mot

¹²³ Steil, Benn (2007), The end of national currency, CFR, Foreign Affairs May/June 2007, <http://www.foreignaffairs.org/20070501faessay86308-p0/benn-steil/the-end-of-national-currency.html> 2007-05-10

¹²⁴ Engdahl, William (2007), Putin and the Geopolitics of the New Cold War: Or what happens when Cowboys don't shoot straight like they used to ...

¹²⁵ Ivashov, Leonid (2006), "International terrorism does not exist", <http://www.voltairenet.org/article133909.html> 2007-05-09

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ruppert, Michael (2004) s. 570-594

¹²⁸ Sveriges krig mot Ryssland 1789-90 antas ha startat på ett liknande sätt. Svenska soldater sägs ha klätt ut sig till ryska för att sen beskjuta de egna ställningarna. Dåvarande Kung Gustav III kunde då förklara krig utan ständernas godkännande. (Svenskt militärhistoriskt bibliotek, Gustav III:s ryska krig 1788-1790, <http://www.smb.nu/svenskakrig/1788a.asp>, 2007-05-11).

Nämnas bör även Operation Northwood där ett antal orkestrerade attacker mot amerikanska mål skulle genomföras för att vinna stöd för en amerikansk attack mot Kuba. Här lanserades bland annat idén om att använda kapade flygplan. (What Really Happened, <http://www.whatreallyhappened.com/northwoods.html>)

Nordvietnam¹²⁹. För att spä på detta finns det röster från den amerikanska eliten som själva talar om terroristdåd som katalysatorer och ursäkter för att få förklara krig.

If the United States continues to be bogged down in a protracted bloody involvement in Iraq, the final destination on this downhill track is likely to be a head-on conflict with Iran and with much of the world of Islam at large. A plausible scenario for a military collision with Iran involves Iraqi failure to meet the benchmarks; followed by accusations of Iranian responsibility for the failure; then by some provocation in Iraq or a terrorist act in the U.S. blamed on Iran; culminating in a "defensive" U.S. military action against Iran that plunges a lonely America into a spreading and deepening quagmire eventually ranging across Iraq, Iran, Afghanistan, and Pakistan. (Zbigniew Brzezinski)¹³⁰

Men hur ska då Zbigniew Brzezinskis uttalanden tolkas? Han erkänner förvisso inte att elfte september attacken skulle vara kopplat till den transnationella maktsfären (som han själv tillhör) eller Dick Cheney. Däremot så uttrycker han en oro för att en terroristattack kommer att användas för att rättfärdiga ett anfall mot Iran och att detta kommer att få fatala konsekvenser för USA:s dominans över världen. På en direkt fråga ifall en "false flag attack" skulle kunna iscensättas av den amerikanska regeringen säger han: "...the whole situation can get out of hand and all sorts of calculations can produce a circumstance that would be very difficult to trace".¹³¹ Brzezinskis uttalanden och även den kritiska rapport om Irakkriget som skrevs av James Baker visar på en spricka inom den amerikanska eliten.¹³² Brzezinskis taktik för att nå världsherravälde fördes med betydligt "fredligare" och subtilare metoder än den som idag förs av de neokonservativa. Men ju mer stressat ett imperium är desto inhumanare blir dess metoder för att bevara sin makt. Som Emmanuel Todd skriver i *After the Empire* så har det amerikanska intresset för Mellanösterns olje- och gasfält inte enbart handlat om USA:s egen energisäkerhet. Minst lika viktigt har varit att kontrollera oljeflödet till de viktigaste protektoraten, Europa och Japan. Den dagen USA förlorar kontrollen över energin så mister de även ett politiskt trumfkort för att kunna hålla sina vasaller på plats.¹³³

Kommentar

Sammantaget växer bilden av ett imperium med stora strukturella problem fram. Ekonomin är på fallrepet, militären har kört fast i Mellanöstern, landets popularitet dalar och eliten är splittrad. USA tycks ha nått samma punkt som det gamla brittiska imperiet gjorde innan det förlorade sin dominans.

¹²⁹ The national Security Archive, The Gulf of Tonkin Incident, 40 Years Later
<http://www.gwu.edu/%7EEnsarchiv/NSAEBB/NSAEBB132/index.htm> 2007-05-11

¹³⁰ SFRC Testimony -- Zbigniew Brzezinski 1/2 2007,
<http://foreign.senate.gov/testimony/2007/BrzezinskiTestimony070201.pdf> 2007-05-10

¹³¹ Grey, Barry (2007), A political bombshell from Zbigniew Brzezinski, WSWS,
<http://www.wsws.org/articles/2007/feb2007/brze-f02.shtml> 2007-05-10

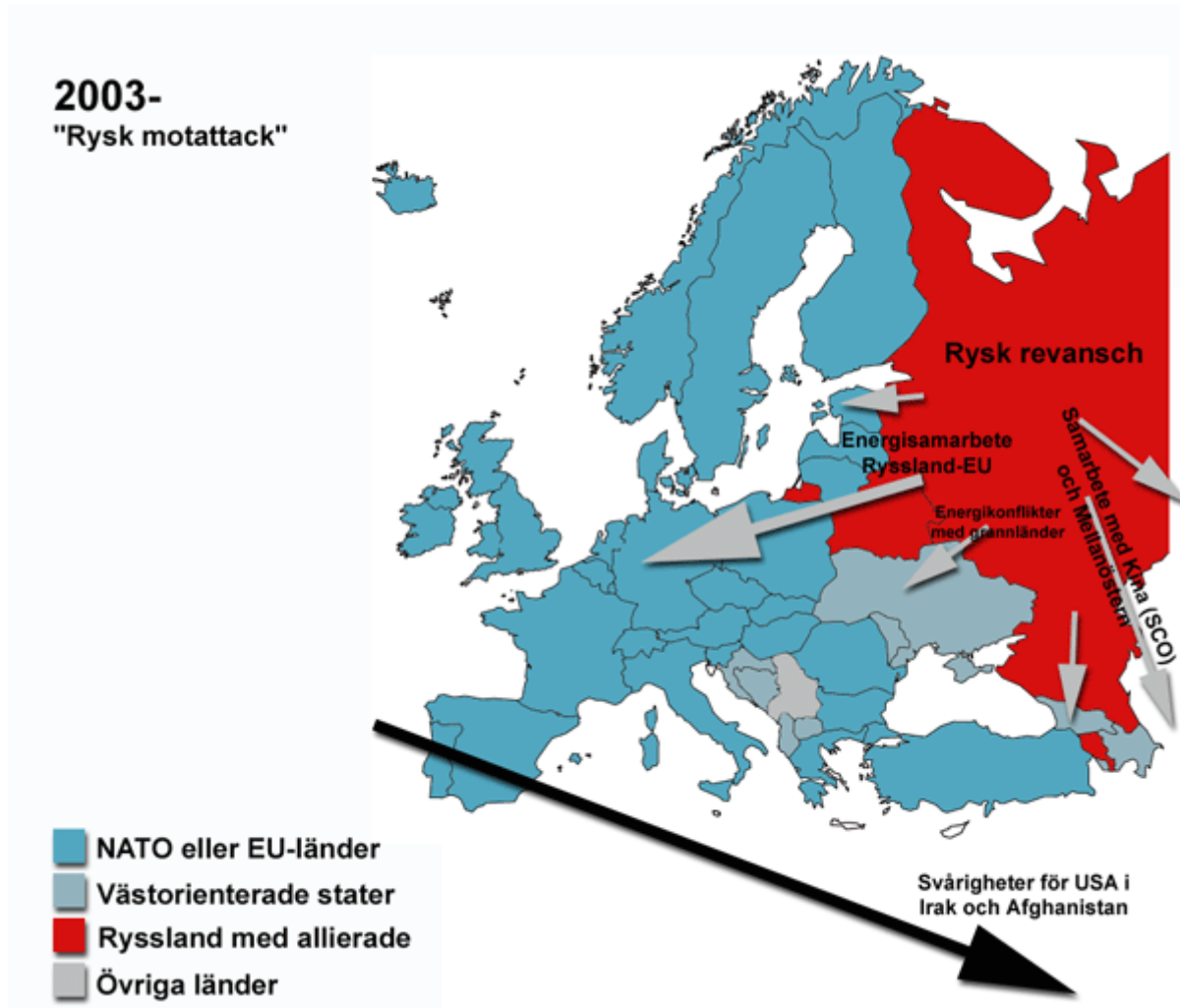
¹³² Iraq Study Group (2007), http://www.usip.org/isg/iraq_study_group_report/report/1206/index.html
2007-05-10

¹³³ Todd, Emmanuel (2003) s. 194

Ödesstund för Europa

Kapitlet analyserar vilket uttryck den geopolitiska utvecklingen kan ta i Europa och lägger även fram ett par scenarier.

Today Moscow, not Washington, seems to be enjoying the last laugh. With control over Eurasia's largest reserves of natural gas and coal as well as enormous supplies of petroleum and uranium, Russia is the new top dog – an energy superpower rather than a military one, but a superpower nonetheless. (Michael T Klare)¹³⁴

Figur 14 Ryssland stärker sina band med Europa samtidigt som de använder energin som påtryckningsmedel gentemot flera av grannländerna.

De kommande åren kan ett läge utvecklas då Europa ser sig nödgade till ett närmare samarbete med Ryssland. Detta kommer då att ske till priset av ett fjärmande från USA. Europa kan inte både stödja Brzezinskis plan för ett Ryssland dominerat och omringat av amerikanska krafter och samtidigt få tillgång till den ryska energin. Detta gäller speciellt om USA ökar sitt tryck gentemot Moskva. Argumentet att Ryssland är mer beroende av EU än vice versa och därför inte skulle kunna tänkas störa relationerna med

¹³⁴ Klare, Michael T (2007), Petro-Power and the Nuclear Renaissance

hjälp av sitt energivapen har en del brister. Idag råder en tajt marknad där tillgång och efterfrågan med nöd och näppe kan balanseras. Det existerar inte någon annan marknad dit Europa med lätthet kan vända sig för att kompensera ett eventuellt bortfall av rysk olja och gas. I så fall måste någon annans resurser stjälas. Om väst framhårdar i sina hegemoniska strävanden har Ryssland ett kraftfullt medel till sitt förfogande. Hur ska Europa svara om Ryssland hotar att slå av huvudströmbrytaren? Det finns idag inga effektiva motmedel till detta förutom att gå ut i krig eller att kraftigt minska energiförbrukningen. Lägg därtill en eventuell rysk naturgasallians med arabvärlden.

Med en brusten allians skulle USA dömas till isolering och mista sitt brohuvud på den eurasiska kontinenten. Det tappade stödet från Europa kan även leda till ett ännu sämre läge i Irak och Afghanistan. USA kan förstås tänkas iscensätta ännu fler drastiska åtgärder för att bibehålla sin europeiska dominans. Men det är svårt att se hur detta skulle kunna fungera i längden. En Iranattack skulle exempelvis kunna bli rent katastrofal. Till slut kan USA bli tvingade att dra sig tillbaka från Mellanöstern och därigenom mista sin egen energisäkerhet, kontrollen över protektoraten och rollen som västvärldens försvarare. Därmed skulle de bli reducerade till en regional makt utan större globalt inflytande. Det kan också tänkas att problemen på hemmaplan kommer öka när den egna energisäkerheten går förlorad. En intressant fråga är i sammanhanget vilken väg landets viktigaste allianspartner Storbritannien kan tänkas välja.

Europa har inte förmågan att på egen hand bli en ny stormakt. Visserligen är ekonomin stark men den svaga militären och bristen på egna resurser gör att Europa måste förlita sig på en stark partner eller beskyddare. Risken för Europa är att det är Ryssland som kommer att diktera den ordning och det förhållande som ska gälla dem emellan och inte tvärt om. Andrew Monaghans antagande att Ryssland är i större behov av Europa som handelspartner än vice versa faller dessvärre ihop om det inte går att ordna energin från annat håll. Hans scenario förutsätter också en fredlig och stabil utveckling.

It would have been quite impossible for us to develop our plan for the world if we had been subjected to the lights of publicity during those years. But, the world is more sophisticated and prepared to march towards a world government. The supranational sovereignty of an intellectual elite and world bankers is surely preferable to the national autodetermination practiced in past centuries ... (David Rockefeller)¹³⁵

Den förhoppning som finns hos vissa grupperingar inom USA:s och Europas eliter om en integrerad marknad under ett gemensamt system verkar få svårt att lyckas. Därmed inte sagt att krafterna som arbetar för att förverkliga detta unipolära ideal kommer att ge upp (se citat av David Rockefeller). Frågan är dock om de har förmågan att tämja Ryssland och lyckas placera en välvilligt inställd makthavare i Kreml. Även om taktiken kan lyckas på kort sikt är det inte säkert att det håller i längden. Washington hade ett grepp om Ryssland så länge Boris Jeltsin var vid makten men kom att förlora detta när Putin tog över. Kommer det att göras nya försök att få in ”rätt” man vid rodret? Det är möjligt. Men tiden håller på att rinna iväg för den gamla ordningen. Snart har de instrument som krävs för att dominera världen bytt position – från väst till öst. Om en värld under en flagga ska lyckas i längden krävs det även att alla spelare känner att de har lika rättigheter och att inte makten har en tydlig slagsida. Tyvärr kommer en sådan

¹³⁵ Uttalandet yttrades på Bilderbergkonferensen i Rottach-Egern, Tyskland den 5-8/5 2005.

Escobar, Pepe (2005), Bilderberg strikes again, Asia Times 10/5 2005, http://www.atimes.com/atimes/Front_Page/GE10Aa02.html 2007-05-29

väg utvecklas på ett blodigt sätt om väst försöker dominera över öst. Det blir då frågan om en konfrontation där ytterst mänskligheten sätts på spel.

Mot en totalitär ordning

Emmanuel Todd tror i *After the Empire* att världen under inga omständigheter kommer att utvecklas åt ett totalitärt håll. Senare års utveckling stödjer dock inte hans tes. Detta antagande baseras dock på att Todd inte räknar med att världen i sin helhet ska drabbas av energibrist. Andra bedömare som Michael T Klare hyser en betydligt mer dystopisk uppfattning.

Unlike Islamo-fascism, Energo-fascism will, in time, affect nearly every person on the planet. Either we will be compelled to participate in or finance foreign wars to secure vital supplies of energy, such as the current conflict in Iraq; or we will be at the mercy of those who control the energy spigot, like the customers of the Russian energy juggernaut Gazprom in Ukraine, Belarus, and Georgia; or sooner or later we may find ourselves under constant state surveillance, lest we consume more than our allotted share of fuel or engage in illicit energy transactions. This is not simply some future dystopian nightmare, but a potentially all-encompassing reality whose basic features, largely unnoticed, are developing today. (Michael T Klare)¹³⁶

Klare menar att en kommande energibristsituation kommer att innebära att ett hårdare kontrollsamhälle utvecklas. Den ökade statliga eller korporativa makten leder sedan in på en farlig väg där individens rättigheter hotar att fullständigt åsidosättas.¹³⁷ Både Ivashov och Ruppert för fram tesen att makten skapar en hotbild, där bland annat terrorism och ”skurkstater” är beståndsdelar, i syfte att kunna implementera de åtgärder som anses nödvändiga. Detta avser även krigsaktioner/regimbyten i de länder som råkar ha en strategisk betydelse för de konkurrerande makternas kontroll av energiresurserna. Brzezinski uttalade sig profetiskt om en sådan framtid redan 1970:

Unhindered by the restraints of traditional liberal values, this elite would not hesitate to achieve its political ends by using the latest modern techniques for influencing public behaviour and keeping society under close surveillance and control. Technical and scientific momentum would then feed on the situation it exploits, (Zbigniew Brzezinski)¹³⁸

Michael T Klare argumenterar även för att den massiva utbyggnaden av kärnkraften, som kan komma anses vara nödvändig, kommer att tvinga myndigheterna till en hårdare kontroll av medborgarna. Detta avser både riskerna med att radioaktivt material kommer på drift och att folkliga protester uppkommer mot utbyggnaderna. Det går även att fråga sig om den massiva kampanj som förs om den globala uppvärmningen är en del i detta spel. Samma åtgärder som förespråkas för att tackla den globala uppvärmningen är lika relevanta ur ett Peak Oil perspektiv. I båda fallen kan det komma en situation där medborgarna måste förhindras att använda mer energi än vad de som kan tillåtas. Detta innebär att deras beteenden noggrant behöver övervakas.¹³⁹ Några aktuella medel är biltullar, GPS-positionering av bilar¹⁴⁰, individuell mätning av energi- och vattenanvändning, övervaknings- och igenkänningskameror, automatisk inläsning av

¹³⁶ Klare, Michael T (2007), Is Energo-fascism in Your Future?, Toms Dispatch, <http://www.tomdispatch.com/index.mhtml?pid=157241> 2007-05-14

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Brzezinski, Zbigniew (1970), *Between two ages : America's role in the technetronic era*, New York, cop.

¹³⁹ Klare, Michael T (2007), *Petro-Power and the Nuclear Renaissance*

¹⁴⁰ I Norrköping planeras ett sådant system för skolbussarna.

nummerplåtar, system som stryker bilens bränsletillförsel vid överträdelse av hastighetsgränser m.m.¹⁴¹

Tillsammans med andra åtgärder som trafikövervakning av alla EU-medborgares data- och teletrafik träder en bild fram av ett samhälle som har mer att skaffa med George Orwells dystopi *1984* än det upplysta och frihetsälskande system som vi sägs leva i.

Så länge tillgången på energi var god så blomstrade den demokratiska utvecklingen. I dag har istället en omvänd trend uppstått. Är det så att demokratins ideal överges i samma takt som energiunderskottet växer? Det verkar i alla fall vara fallet hos energislukande jättar som USA och EU men även i det Ryssland som vill kontrollera de egna energitillgångarna för att återta statusen som global supermakt.

Finns det då någon relevans i Mackinders tes om att den som behärskar hjärtlandet har kontroll över världen? Idag verkar det mest handla om det faktum att de viktigaste energiresurserna finns placerade där. På så sätt är det av strategisk natur att kontrollera detta område för att utöva makt gentemot omvärlden. Men detta måste sägas gälla alla områden med viktiga resurser och inte bara ”hjärtlandet”. Exempelvis så har USA genom sin kontroll av Mellanösterns olja kunnat hålla sina protektorat i schack. Idag kan Ryssland ta över denna roll.

I alla fall så länge energin räcker.

Europas sönderfall

In the face of the new circumstances characterising the Second Half of the Age of Oil, the European Union may be forced to abandon its current ambitions of eastward expansion, rampant consumerism and economic hegemony, and come to offer a new benign cohesion for local communities and regional markets. (Colin Campbell)¹⁴²

Vad händer då i eftermälet av den fossila energins storhetstid? När det inte längre finns ett överskott att exportera kommer inte längre Ryssland, eller någon annan makt, ha förmågan att dominera över det europeiska rummet. Men det leder också till att det kommer att saknas energi till EU:s transportsystem, uppvärmning och el-generering. Det kommer också att uppstå ett underskott på konstgödsel, bekämpningsmedel och diesel till jordbruket. För att inte tala om alla produkter som framställs ur olja, som plast, medicin, kroppsvårdsprodukter m.m. Bara en fraktion av det totala behovet kan ersättas med olika förnyelsebara alternativ på kort sikt. Vad leder denna energiverklighet till i slutändan? Kan Europa hålla ihop som en makt eller leder det till en desintegration?

Erfarenheter från tidigare fallna kulturer pekar på det senare. Antropologen och historikern Joseph Tainter skriver i sin bok, *The Collapse of complex societies*, att kulturer har en benägenhet att kollapsa när insamlandet av energi och resurser kostar mer än vad som går att få ut av dem (”the law of diminishing returns”).¹⁴³ Att Europa skulle kunna undkomma detta i ljuset av en kraftig minskning av energitillgångarna

¹⁴¹ Ström, Per (2007), Bakgrund var (sic!) håller på att ske, Stoppa Storebror, <http://www.stoppa-storebror.se/bakgrund.htm> 2007-05-16

¹⁴² ASPO Newsletter 70 (2006)

¹⁴³ Tainter, Joseph A. (1990). *The Collapse of Complex Societies*, Cambridge: Cambridge University Press

verkar mindre troligt. Ali Samsam Bakhtiari menar att den materiella och psykologiska chocken som uppstår i eftermälet kommer att medföra en återgång till det välkända och traditionella. Världens nationer och folk kommer att tvingas tillbaka till sina rötter.¹⁴⁴

Framtidsscenarier

Beroende på en rad omständigheter kring framtida allianser och tillgång på energi så framträder fyra huvudsakliga framtidsscenarier. Tilläggas kan att detta är grova förenklingar och att det säkert finns andra tänkbara förlopp.

EU fortsätter vara dominerat av USA

Om EU inte överger sin pakt med USA och strävandena efter en unipolär ordning riskerar det att leda till en kommande konfrontation med Ryssland (och i förlängningen även med Kina). Ryssland kan vid hot från EU komma att stänga av energitillförseln. Det finns klara risker för att detta utmynnar i ett tredje världskrig där kampen om de återstående energiresurserna står som insats. Att väst ska bibehålla sin dominans genom att inlemma den ryska (eller kinesiska) eliten i sin ordning verkar inte realistiskt. Ryssland har idag fått vittring på sin forna supermaktsstatus och kommer inte att lämna ifrån sig den utan strid. Med det globala maktspelet och risken för energibrist ökar även risken för att totalitära styrelseformer växer fram. Detta scenario baseras på att energitillgångarna fortsätter att minska.

EU blir självförsörjande på energi

Om ett genombrott sker för alternativa energiformer, vilket kraftigt kan reducera behovet av energi från Ryssland och Mellanöstern, leder detta till att EU kan utveckla ett större självbestämmande och med detta inte blir beroende av de strategiska spelarna USA och Ryssland för sin energisäkerhet. Detta scenario tycks dock vara mycket osannolikt då tidsdimensionen för att genomföra en omstöpning av energisystemen är mycket lång, även i det fall att tekniken skulle existera idag. EU har inte heller satt upp så långtgående krav på egenproducerad energi att en beroendeställning till andra regioner kan undvikas. Naturligtvis skulle EU kunna välja att bibehålla sin allians med USA eller byta strategisk partner. De skulle då kunna agera mer som en jämställd spelare istället för att vara en beroende ”vassall”.

EU närmar sig Ryssland

Om EU närmar sig Ryssland riskerar USA att reduceras till en regional spelare utan större strategisk signifikans. EU blir i sin tur direkt beroende av den ryska välviljan och kommer att stå under Moskvas diktat. Ryssland växer då fram som en dominerande makt. USA kommer högst sannolikt att försöka förhindra närmanden mellan EU och Ryssland som inte gynnar de egna intressena. För att Washington ska godkänna ett samarbete måste Ryssland vara svagt och harmlöst och vara redo att inlemmas i den amerikanska ordningen. Så länge USA har kvar sitt brohuvud i Mellanöstern och med det kontrollerar betydande delar av protektoratets övriga energiförsörjning kommer en rysk ordning motverkas. En absolut mardröm för USA vore om landet skulle tvingas ut från Mellanöstern på grund av en ohållbar krigssituation. Om det därtill läggs att det i eftermälet skulle bildas en rysk-arabisk allians så skulle olyckan vara total för de amerikanska geostrategerna.

¹⁴⁴ Bakhtiari, Samsam (2007), The century of roots, <http://www.sfu.ca/~asamsamb/homedown.htm#> 2007-05-28

Energibrist förlamar EU

Om de pessimistiska energiprognoserna stämmer så får Ryssland problem med att exportera sin energi inom två decennier. De skulle då mista sitt påtryckningsmedel för att utöva makt gentemot sina grannar. Om även andra regioner skulle få leveransproblem parat med en misslyckad europeisk energirevolution skulle detta till slut kunna leda till att unionen kollapsar och att nationerna vänder sig inåt. Lokala marknader och småregioner skulle då uppstå i frånfallet av den nuvarande storblocksordningen.

Framtida forskning

Det finns förutom Ryssland en annan stor spelare på den geopolitiska arenan som får allt större betydelse. Kina har växt fram som en ekonomisk stormakt och med det har deras intresse för andra regioners råvaror och energi ökat. Bland annat är detta tydligt i Afrika. Hur kommer Kina agera för att säkra kontrollen över den energi och de råvaror som de behöver? Vilka konsekvenser får det i maktförhållandena mellan Kina, Ryssland, EU och USA? Kommer en allians mellan Kina och Ryssland vara möjlig? Vilka regioner kommer att vara av strategisk natur att kontrollera de kommande decennierna?

Sammanfattning

Det här är en berättelse om energi och makt. Den beskriver geografen Halford Mackinders geopolitiska teorier från början av 1900-talet och jämför dem med moderna uppfattningar från bland annat Zbigniew Brzezinski och Michael T Klare. Med en kritisk utgångspunkt ges även en historia om ett Europa som står inför en så svår energiotmaning att den nuvarande ordningen ser ut att falla.

Sedan oljan och senare naturgasen började nyttjas har energin använts som ett geopolitiskt verktyg för att skapa beroenden, kontroll och även för att störta imperier i sank. USA har exempelvis dominerat sina ”protektorat” Europa och Japan genom att kontrollera oljeflödet från Mellanöstern. Men detta ser ut att förändras. I förlängningen går det inte utesluta att mörkret permanent lägger sig över Europas städer. Bakgrunden är att de egna lagren av fossil energi minskar i en sådan takt att i stort sett hela behovet måste importeras inom 20 år. Medvetenheten om detta, samt åtagandet att minska koldioxidutsläppen i enlighet med Kyotoavtalet, gjorde att EU i mars 2007 proklamerade att en stor satsning skulle vidtas för att reducera behovet av fossila bränslen. Denna satsning visar sig dock vara otillräcklig för att upprätthålla ett oberoende från andra regioner. Endast en mindre del av behovet kan tillgodoses med inhemskt producerade bränslen. Inte heller de energisparande åtgärderna kan dramatiskt höja energisäkerheten. Tiden är alltför knapp för att ny fantastisk teknik ska kunna rädda Europa ur sin besvärliga situation.

Istället blir beroendet av Ryssland allt större. Detta leder till att den rådande geopolitiska ordningen, där USA både har agerat som Europas militära beskyddare och garant av energisäkerheten, riskerar att falla ihop. Samtidigt som Europa blir mer beroende av energin från öst går USA:s krig i Irak och Afghanistan allt sämre. USA har även ekonomiska bekymmer och ett eget energisäkerhetsproblem. Ryssland har i sin tur agerat med allt större självaktning och målmedvetet byggt allianser med Kina, Mellanöstern och sina forna delrepubliker i Centralasien. Med energin som trumfkort kan Ryssland komma att diktera EU:s framtid. Om EU bibehåller sin allians med USA och försöker utmana eller inlemma Ryssland i sin ”unipolära” ordning ökar risken för en allvarlig konflikt. Moskva har i ett sådant läge makt att både mörklägga och kyla ner det europeiska rummet. Eftersom alla behöver energin för sin överlevnad finns en risk att en marsch inleds mot ett fullskaligt krig. Den nya ordningen kan dock bli kort. Inom två decennier kan troligtvis inte längre Ryssland – eller någon annan region – exportera ett överskott. Europa kommer då att sakna både egna energiresurser samt importmöjligheter för att driva sina energisystem. Vad som då händer med det gamla Europa återstår att se.

Tankar om makt

Diskussion och personliga reflektioner

Vi går en osäker framtid till mötes där den ”verklighet” som vi tar som självskrivnen hotar att falla ihop. Frågan är vad som kommer ur detta? På kort tid har människan gått från att i stort sett vara självförsörjande till att vara fullständigt beroende av ett energislukande system. Vi är idag på många sätt mer ”cyborger” än levande kött och blod. Integrationen med våra datorer, mobiltelefoner, bilar och klimatanläggningar har idag gått så långt att det inte ses som naturligt att vara utan dem. Människor som söker sig utanför ”verkligheten” blir istället ansedda som kufar och original. Vi har med detta gjort det artificiella till norm för det normala. Med manipulativa metoder har makten lockat in människan i en beroendeställning. Detta har skett både i en makro- och mikronivå. Både individer och nationer har dragits in i detta spel. Med lockelser om materiell lycka och industriell tillväxt har gamla traditioner och kunskaper gradvis kommit att överges. Vi har med detta, i likhet med Faust, undertecknat vårt kontrakt med djävulen.

Det är måhända enkelt att leva idag jämfört med det slitsamma och strävsamma liv som genomlevdes förr. Det kan upplevas som att vi har fantastiska möjligheter idag med detta ”system” som garanterar vår välmåga. Vi kan ju ägna oss åt förlustelser och extravaganser istället för att för att med hårt slit slava på åkern för att ge våra barn mat. Men det finns uppenbart en hake. Det system som möjliggör denna frihet och materiella standard kräver något i utbyte – ett konstant flöde av energi. Tyvärr har huvudparten av denna energi tagits från jordens sparkapital. Idag närmar sig det tillfälle då detta har förbrukats. Det betyder att inga matvaror eller konsumtionsartiklar kan produceras, förpackas, transporteras och säljas på de stormarknader som de europeiska familjerna idag åker till för att hålla sina ”söndagsandakter”. Det saknas också förutsättningar att driva Internet, tv, radio eller att värma och kyla våra hus. I detta läge har de flesta människor tappat kontakten med sina rötter och de kunskaper som förr fanns för att klara livets nödtröft. De grundläggande kunskaperna om hur man odlar mat, slaktar djur, lagar kläder, bygger hus m.m. är inte längre var mans egendom.

Power is the ultimate aphrodisiac. (Henry Kissinger)

Det är tragiskt att vi idag ser oss som fria individer i ett upplyst samhälle. Ty att vara beroende är inte att vara fri. Istället är vi helt i händerna på dem som kontrollerar energin. Detta liknar relationen som knarkaren har till sin langare. Langaren erbjuder i början narkotika billigt eller till och med gratis. Efter att ha testat och lockats in i ruset fastnar sedan den blivande knarkaren i ett beroende och kan snart inte vara utan sin fix. Langaren har tagit kontrollen, höjer priset och börjar ställa krav på knarkarens lojalitet. I det fall han inte kan betala erbjuds generösa lån. I början är de modesta och lätta att betala av på. Men sedan höjs ribban och allt större krav ställs på låntagaren. Han måste anpassa sin stil och uppfylla fler och fler kriterier för att få fortsatt förtroende. Kanske att barnen inte ska ha så stor veckopeng? När problem uppstår vill langaren sedan ha tillgång till knarkarens fru för att ge fortsatta lån och leverera den åtråvärda narkotikan. ”Öppna ditt hem för oss.” Snart nog är narkomanen helt i langarens händer. Det är i ljuset av detta dags att återanvända ett citat från min förra uppsats.

Who controls the food supply controls the people; who controls the energy can control whole continents; who controls money can control the world. (Henry Kissinger)

Idag har världens ledande makter på ett maffialiknande sätt lagt under sig land efter land genom löfte om beskydd och tillgång till på energi. Beskyddsaspekten är i sammanhanget intressant med tanke på att Zbigniew Brzezinski medger att den amerikanska truppenärvaron i Sydkorea inte skulle vara motiverad utan ett fientligt Nordkorea.¹⁴⁵ Hotet från en kärnvapenbestyckad Kim Il Sung gör idag att Japan känner sig beroende av beskyddarmakten USA för sin säkerhet. I detta perspektiv ligger ett enat Korea inte i USA:s intresse eftersom detta skulle minska imperiets inflytande i regionen. Hade Kim Il Sung varit vid makten om inte de ledande makterna hade haft nytta av honom? Jag ser det som tveksamt. Han tjänar istället ett viktigt syfte som en figur att skrämmas med för att hålla folken i schack. Jag vill påstå att samma sak kan sägas gälla för både "klimathotet" och "terrorhotet". De tjänar syften som makten drar nytta av.

Men vad händer när verktygen för dominans inte längre finns till hands? Leder det till att maktens manipulatörer störtas från sina troner? Kommer de att dra med oss i fallet eller kommer de att hitta nya vägar för att trycka ned oss?

Om det finns något hopp finns det hos prolerna! ... Förr eller senare skulle det hända: styrkan skulle förvandlas till medvetande ... Till slut skulle de vakna, och även om det skulle dröja tusen år, skulle de till dess trots allt hålla sig vid liv och från kropp till kropp överföra den livsgnista som partiet /Storebrors parti/ inte hade och inte kunde kväva. (ur 1984 av George Orwell)

¹⁴⁵ Brzezinski (1997) s. 190-191

Black Sabbath “War Pigs”

*Generals gathered in their masses
Just like witches at black masses
Evil minds that plot destruction
Sorcerers of deaths construction
In the fields the bodies burning
As the war machine keeps turning
Death and hatred to mankind
Poisoning their brainwashed minds, oh lord yeah!*

*Politicians hide themselves away
They only started the war
Why should they go out to fight?
They leave that role to the poor*

*Time will tell on their power minds
Making war just for fun
Treating people just like pawns in chess
Wait till their judgement day comes, yeah!*

*Now in darkness, world stops turning
As the war machine keeps burning
No more war pigs of the power
Hand of God has struck the hour
Day of judgement, God is calling
On their knees, the war pigs crawling
Begging mercy for their sins
Satan, laughing, spreads his wings
All right now!*

Källförteckning

Böcker

- Brzezinski, Zbigniew (1970), *Between two ages : America's role in the technetronic era*, New York, cop.
- Brzezinski, Zbigniew (1997), *The Grand Chessboard*, Basic Books, New York
- Dodds, Klaus J.(Author) (2000), *Geopolitical Traditions : Critical Histories of Century of Political Thought*, Routledge
- Engdahl, William (2004), *A Century of War*, Pluto Press, London
- Klare, Michael (2004), *Blood and Oil*, Penguin Books, London
- Mackinder, Halford (1904), *The Geographical Pivot of History*, i Agnew, Livingstone, Rogers (red.)(1996), *Human Geography*, Blackwell Publishing, Oxford
- Orwell, George (2004), *1984*, Atlantis, Stockholm
- Parker, Geoffrey (1998), *Geopolitics – Past, present and future*, Pinter: London
- Ruppert, Michael (2004), *Crossing the Rubicon – The decline of the American empire at the end of the age of oil*, New Society Publishers, Gabriola Island
- Schröder, Gerhard (2006), *Entscheidungen Mein Leben in der Politik*, Hoffmann u Campe Vlg GmbH
- Tainter, Joseph A. (1990). *The Collapse of Complex Societies*, Cambridge: Cambridge University Press
- Todd, Emmanuel (2003), *After the Empire*, Colombia University Press, New York

Rapporter/ uppsatser

- Bruggink, Jos (2007), *Four european energy futures*, ECN
- Ek, Richard (1998), *Den kritiska geopolitiken. Makt, geografi och politik*. Rapporter och notiser 151. Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds Universitet.
- Laherre, Jean (2006), *Oil and gas what future?*, ASPO and ASPO France Groningen, annual Energy Convention 21 November 2006
- Monaghan, Andrew (2005), *Russian Oil and EU Energy Security*, Academy of the Defence
- Nordangård, Jacob (2006), *Drömmen om biobränslesamhället*, Linköpings Universitet
- Nordangård, Jacob (2007), *Med brödfödan som drivkraft*, Linköpings Universitet
- Oswald, Andrew, Oswald, Jim (2004), *The arithmetic of Renewable energy*, University of Warwick,
- Zittel, Werner och Schindler, Jörg (red.)(2007), *Coal resources and future production*, Energy Watchgroup, Ottobrunn/Aachen
- Zittel, Werner och Schindler, Jörg (red.)(2006), *Uranium resources and nuclear energy*, Energy Watchgroup, Ottobrunn/Aachen

Artiklar

- Adler Joakim (2007), "Dyrare uran väntar svenska kärnkraftverk", Artikel i Dagens Industri 25/4 2007, <http://di.se/Index/Nyheter/2007/04/25/230547.htm?src=xlink>
- Aleklett, Kjell (2007), "Klimathotet är överdrivet eftersom oljan inte räcker", Debattartikel i DN 18/5 2007, <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=651149>
- Analyskritik, Folkpartiets gaskrig, <http://www.analyskritik.press.se/energiopolitik/naturgas.htm>
- Analyskritik, Kissingers attack på Frankrike och gaullismen, <http://www.analyskritik.press.se/sakerhetspolitik/geopolitik/geopolitik.htm> 2007-05-09
- Ask, Anders (2006), Ilska i Iran efter FN-resolution, SR 24/12 2006, <http://www.sr.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?artikel=1110000>
- Bakhtiari, Samsam (2007), The century of roots, Samsambakhtiari.com, www.samsambakhtiari.com
- Bakhtiari, Samsam (2007), Peak Oil - the end of the modeling phase, Samsambakhtiari.com <http://www.sfu.ca/~asamsamb/The%20End%20of%20Modelling/The%20End%20of%20The%20Modeling%20Phase.pdf>
- Bakhtiari, Samsam (2007), The Shtokman saga, Samsambakhtiari.com <http://www.sfu.ca/~asamsamb/THE%20SHTOKMAN%20SAGA/THE%20SHTOKMAN%20SAGA.htm>
- Bhadrakumar, M K (2006), Russian energy: Europe's pride, US's envy, Asia Times 14/10 2006, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/HJ14Ag01.html
- Buckley, Neil and Ostrovsky, Arkady (2006), Gas dispute threatens Belarus, Georgia, Financial Times 23/12 2006, <http://www.ft.com/cms/s/92fee430-8ae2-11db-8940-0000779e2340.html>
- Chossudovsky, Michel (2007), The Unthinkable: The US- Israeli Nuclear War on Iran, Global Research 21/1 2007 <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=CHO20070121&articleId=4536>
- Clark, William (2005), Petrodollar Warfare: Dollars, Euros and the Upcoming Iranian Oil Bourse, Energy Bulletin 2/8 2005, <http://www.energybulletin.net/7707.html>
- Corsi, Jerome R. (2007), Russians insistent on U.S. Iran attack, WorldNetDaily 9/4 2007, http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=55088
- Engdahl, William (2005), Color revolutions, Geopolitics and the Baku Pipeline, http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/Geopolitics_Eurasia/Color_Revolutions/color_revolutions.html
- Engdahl, William (2006), The Emerging Russian Giant Plays its Cards Strategically, http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/Geopolitics_Eurasia/Russian_Giant/russian_giant.html
- Engdahl, William (2006), Ukraine Gas Dispute - Has Putin Gone Nuts?, http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/Geopolitics_Eurasia/Putin_s_Gas/putin_s_gas.html
- Engdahl, William (2007), Putin and the Geopolitics of the New Cold War: Or what happens when Cowboys don't shoot straight like they used to ..., i Asia Times 1/3 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/IC01Ag01.html
- Fathollah-Nejad, Ali (2007), Russian Roulette and the War on Iran, Global Research 21/4 2007, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=FAT20070421&articleId=5455>
- Feuk, Marie, Forskare varnar för kolbrist, Artikel i Ny Teknik 24/4 2007, <http://www.nyteknik.se/art/50282>

- Grey, Barry (2007), A political bombshell from Zbigniew Brzezinski, WSWS, <http://www.wsws.org/articles/2007/feb2007/brze-f02.shtml>
- Heinberg, Richard (2004), Smoking Gun: The CIA's Interest in Peak Oil, From the wilderness, http://www.fromthewilderness.com/free/ww3/081503_cia_russ_oil.html
- Heinberg, Richard (2007), Coals future in doubt, Museletter #179 9/5 2007, http://globalpublicmedia.com/heinberg_coals_future_in_doubt
- Ivashov, Leonid (2006), International terrorism does not exist, <http://www.voltairenet.org/article133909.html>
- Khalid, Imran (2007), Putin lures the Middle East, Daily Star 22/2 2007, <http://www.thedailystar.net/2007/02/22/d702221503118.htm>
- Klare, Michael T (2007), Is Energo-fascism in Your Future?, Toms Dispatch, <http://www.tomdispatch.com/index.mhtml?pid=157241>
- Klare, Michael T (2007), The Global Energy Race and Its Consequences, ZNet 14/1 2007, <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=11862>
- Klare, Michael T (2007), Petro-Power and the Nuclear Renaissance, TomDispatch, <http://www.tomdispatch.com/index.mhtml?pid=157744>
- Malic, Nebojsa (2007), Collision Course Empire, Russia Disagree on Kosovo, Global Research 23/3 2007, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=viewArticle&code=MAL20070323&articleId=5158>
- Molander, Johan (2007), Ryssland stoppar olja till Estland, SVD 2/5 2007, http://www.svd.se/dynamiskt/utrikes/did_15337653.asp
- Monaghan, Andrew, *Russia-EU Relations: an Emerging Energy Security Dilemma*, Pro et Contra, Vol. 10, Issue 2-3, Summer 2006
- Owen, Glenn (2007), Hookers, spies, cases full of dollars...how BP spent £45m to win 'Wild East' oil rights, UK Daily Mail 13/5 2007
- Padgham, Jane (2007), IEA gives warning of global gas shortage, The Independent 4/5 2007, <http://news.independent.co.uk/business/news/article2510922.ece>
- Rigzone, IEA Warns Russia, Iran Against Pushing 'Resource Nationalism', http://www.rigzone.com/news/article.asp?a_id=45174
- Ringshaw, Grant (2007), Fears over looming energy crisis in UK, The lights could go out in Britain within eight years as demand is predicted to outstrip supply, TimesOnline 20/5 2007 http://business.timesonline.co.uk/tol/business/industry_sectors/natural_resources/article1813006.ece
- Steil, Benn (2007), The end of national currency, CFR, Foreign Affairs May/June 2007, <http://www.foreignaffairs.org/20070501faessay86308-p0/benn-steil/the-end-of-national-currency.html>
- Stroupe, Joseph (2006), Russia attacks the West's Achilles' heel, Asia Times 22/11 2006, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/HK22Ag01.html
- Stroupe, Joseph (2007), All power to Russia, Asia Times 27/4 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/ID27Ag01.html
- Stroupe, Joseph (2007), Global axis of oil and gas, Asia Times 26/4 2007, http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/ID26Ag01.html
- Ström, Per (2007), Bakgrund var (sic!) håller på att ske, Stoppa Storebror, <http://www.stoppa-storebror.se/bakgrund.htm>

Vershinin, Alexander (2007), Russia strikes natural gas pipeline deal, Yahoo News 12/5 2007, http://news.yahoo.com/s/ap/20070512/ap_on_bi_ge/central_asia_russia

Övriga elektroniska källor

ASPO Newsletter 31 (2003), ASPO Ireland,

<http://www.energiekrise.de/e/news/aspo/Newsletter031.pdf>

ASPO Newsletter 70 (2006), ASPO Ireland, <http://www.peakoil.ie/newsletter/Newsletter70.pdf>

Energy Tribune <http://www.energytribune.com/articles.cfm?aid=379>

EU (2006), An EU strategy for biofuels,

http://ec.europa.eu/energy/res/biomass_action_plan/doc/2006_02_08_comm_eu_strategy_en.pdf

EU (2006), Bränsle för framtiden: Europeiska kommissionen lägger fram sin vision om en energistrategi för Europa, Rapid – Press releases

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/282&format=HTML&aged=0&language=SW&guiLanguage=en>

EU (2007), Energy for a changing world,

http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/2007_03_02_energy_leaflet_en.pdf

EU (2007), EU energy policy data, Commission staff working document, Brussels

Euractiv (2005), Putin to hold Paris summit with Chirac, Schröder and Zapatero,

<http://www.euractiv.com/en/security/putin-hold-paris-summit-chirac-schroder-zapatero/article-136912>

Euro Activ, <http://www.euractiv.com/en/energy/coal-clean-energy-source-future/article-156397#summary>

Europe 2020, Chronicle of America's Very Great Depression – Two growing trends: A historical reversal of global financial balances / An implosion of the US society,

http://www.leap2020.eu/GEAB-N-14-is-available!-A-Chronicle-of-America-s-Very-Great-Depression-Two-growing-trends-A-historical-reversal-of_a570.html

European Commission, European Union - Russia Energy Dialogue,

http://ec.europa.eu/energy/russia/overview/index_en.htm

Europeiska Kommissionen, EU och USA undertecknar nytt handelsavtal,

http://ec.europa.eu/news/external_relations/070502_1_sv.htm

Global Research www.globalresearch.ca

Global Security, Shanghai Cooperation Organization (SCO),

<http://www.globalsecurity.org/military/world/int/sco.htm>

IEA (2001), LONG-TERM RESEARCH AND DEVELOPMENT NEEDS FOR WIND ENERGY FOR THE TIME FRAME 2000 to 2020, <http://www.ieawind.org/IEA%20R&D.pdf>

Iraq Study Group (2007),

http://www.usip.org/isg/iraq_study_group_report/report/1206/index.html

PNAC, Statement of principles, <http://www.newamericancentury.org/statementofprinciples.htm>

Putin, Vladimir (2007), Speech and the following discussion at the Munich conference,

http://president.kremlin.ru/eng/speeches/2007/02/10/0138_type82912type82914type82917type84779_118135.shtml

SFRC Testimony -- Zbigniew Brzezinski 1/2 2007,

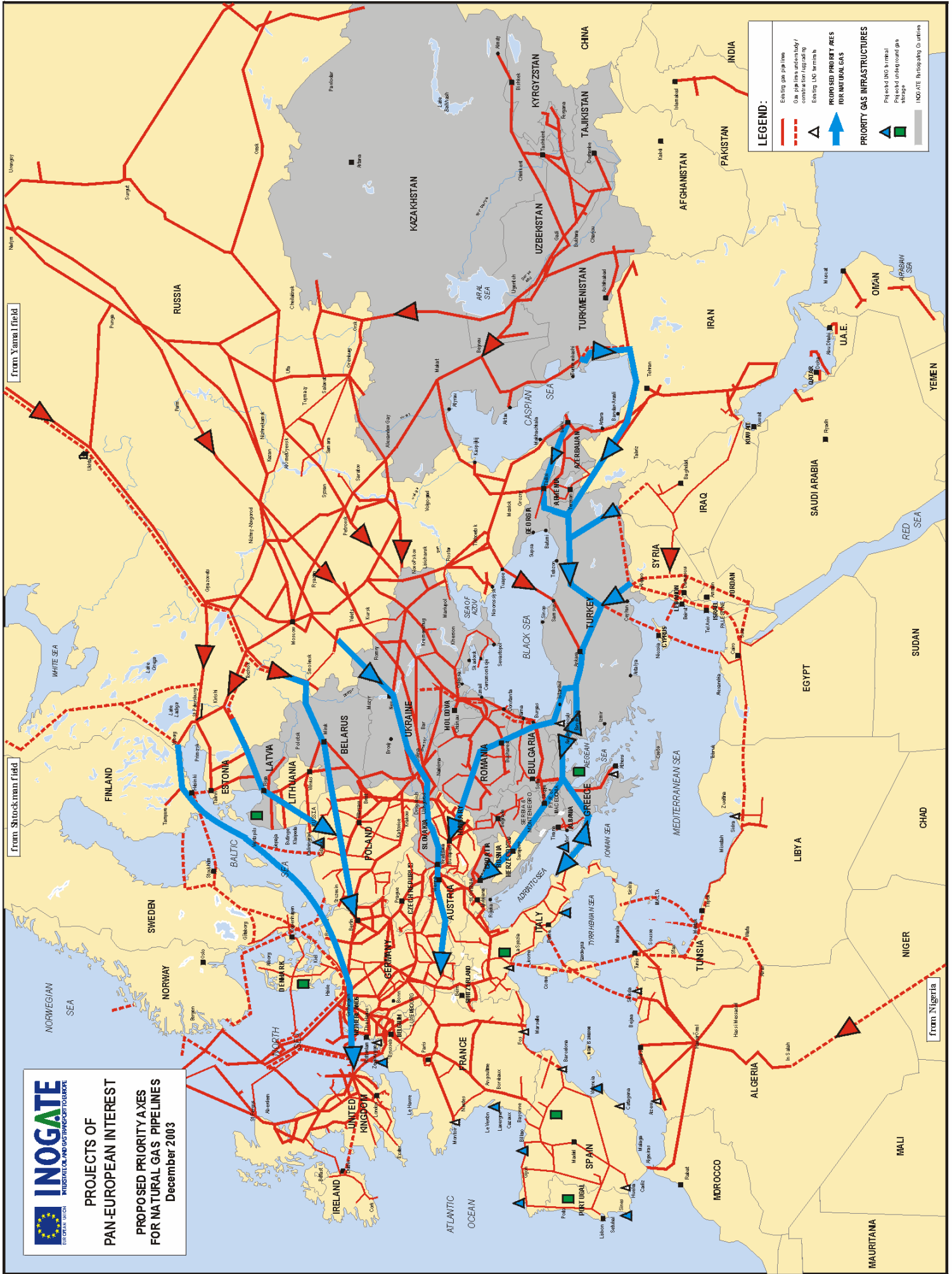
<http://foreign.senate.gov/testimony/2007/BrzezinskiTestimony070201.pdf>

Spacewar, US To Start Talks On Eastern Europe Missile Defence System,

Källförteckning

http://www.spacewar.com/reports/US_To_Start_Talks_On_Eastern_Europe_Missile_Defence_System_999.html

Strahan, David (2007) <http://www.davidstrahan.com/map.html>

This publication is produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the contractor, EIR / Hill / G&I, and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Bilaga 2

Owen, Glenn (2007), Hookers, spies, cases full of dollars...how BP spent £45m to win 'Wild East' oil rights, UK Daily Mail 13/5 2007

BP executives working for Lord Browne spent millions of pounds on champagne-fuelled sex parties to help secure lucrative international oil contracts. The company also worked with MI6 to help bring about changes in foreign governments, according to an astonishing account of life inside the oil giant.

Les Abrahams, who led BP's successful bid for a multi-million-pound deal with one of the former Soviet republics, today claims that Browne - who was forced to resign as chief executive last month after the collapse of legal proceedings against The Mail on Sunday - presided over an "anything goes" regime of sexual licence, spying and financial sweeteners. High life: Mr Abrahams, left, and another BP executive not linked to any impropriety with local girls in Azerbaijan. He also claims that Home Secretary John Reid was arrested at gunpoint on a BP-funded foreign trip for being out on the streets after a military curfew had been imposed.

Mr Abrahams tells how he spent £45 million in expenses over just four months of negotiations with Azerbaijan's state oil company. Armed with a no-limit company credit card, he ordered supplies of champagne and caviar to be flown on company jets into the boomtown capital, Baku, to be consumed at the "sex parties". Ex-BP boss Lord Browne. The hospitality continued in London, where prostitutes were hired on the BP credit card to entertain visiting Azerbaijanis. Mr Abrahams, an engineer by training, joined BP in 1991, just as the disintegration of the Soviet Union had triggered a "new gold rush" by oil multi-nationals seeking a share of the 200 billion barrels of oil reserves beneath the Caspian Sea.

While employed by BP, Mr Abrahams says he was persuaded to work for MI6 by John Scarlett, now head of the service but then its head of station in Moscow. He says he was passing information to Scarlett in faxes and at one-to-one meetings in the Russian capital. He also claims that BP was working closely with MI6 at the highest levels to help it to win business in the region and influence the political complexion of governments. Mr Abrahams worked for BP's XFI unit - Exploring Frontiers International - which specialises in opening new markets in often unstable parts of the world. He said Lord Browne, then BP's head of exploration, allocated a budget of £45 million to cover the first year's costs of the Baku operation.

"The order came from Browne's aides to 'get them anything they want'. 'By 'them', they meant local officials in Azerbaijan," Mr Abrahams said. "There were 20 or 30 people working on it at BP head office, and we soon had a steady stream of executives coming over as negotiators. We got through the money in just four months - after which it was simply increased without question." He described a Wild West world in which oil executives with briefcases full of dollars rubbed shoulders with mafia members, prostitutes and fixers and cut their deals in smoke-filled back rooms. "The BP officials would come out to Baku in groups of five or six, every week," he said.

"Sometimes I would charter an entire Boeing 757 to carry as few as seven staff. Their main base was the hard currency bar of the old Intourist hotel - so named because it accepted only dollars and was only open to foreigners. "It was full of prostitutes and many of us, including me, used them on a regular basis, although we quickly established they all worked for the KGB. "If we went back to the rooms, not only were they bugged, but the girls would quiz us closely about what we were doing and where we were going, and reported straight back to their handlers.

"Everywhere was bugged, and all the phones were tapped. One of our executives was recorded saying unflattering things about the president, and his comments were played back to us in a meeting with local state oil company officials. "We were then told clearly that he was no longer welcome in the country." Mr Abrahams helped to forge links with the local officials by throwing lavish parties. He said the Azerbaijani girls who worked in the BP office, which occupied a floor of the Sovietskaya hotel, would attend the parties and routinely provide "sexual favours".

They were also presumed to work for the local intelligence services. "There was one girl, called Natasha, assigned to teach us Russian, but it usually ended up as more than that. She would use the intimate opportunity to ask us questions about what we were up to. "Caviar and champagne were consumed at the parties, which would start in the bars but inevitably end with the girls in the rooms. "We had a company American Express card with no name on it which we could use to draw out \$10,000 a time to pay for entertaining without ever having to account for it.

"Our local fixer was called 'Zulfie', who would help find girls, drink and occasionally hashish. We always suspected he worked for the KGB, because he was so well connected. "A lot of the BP men's marriages went wrong. Either they ended up with the local girls, or the wives would find out - often because the girls would ring their home numbers "by accident". "I don't believe that Browne didn't know everything that was going on. He came out to Baku on five or six occasions." Mr Abrahams, who left BP in 1994, said his first marriage buckled because of his work in Baku. He has since remarried and lives in West London with his new wife Lana and six-year-old daughter Anastasia. He now works as an adviser to the EU. He said BP applied the same laissez-faire attitude to hospitality when Azerbaijani officials came to the UK during the negotiations.

"I was given a hotline number which connected to a desk in the Foreign Office. It meant visas could be granted instantly for the Azerbaijanis and collected on arrival at the airport, rather than taking the usual several weeks. "We had bundles of cash to spend on them when they got here, and could again use the corporate card without restraint. "We would typically have a dinner at which Lord Browne would be present, then he would go home and we would head off to somewhere like the Gaslight

Club in Piccadilly - where girls would dance topless and you would get charged £250 for your drink. "Our guests would usually want girls to go back with afterwards. Sometimes we could persuade the girls in the clubs, but more often we would just phone up an escort agency.

"We could charge them straight to the BP Amex card. But it sometimes became problematic. One group of Khazak Oil officials stripped their hotel rooms in Aberdeen bare, including the sheets and pillowcases, and they would usually clear out the minibars wherever they were staying." All the entertaining paid off in September 1992 when BP signed a £300 million deal to exploit the Shah Deniz oilfields. Mr Abrahams says that a key factor in securing the deal was an £8 million payment BP made that year to SOCAR, the state-owned oil company in Azerbaijan, for the right to use a construction yard on the edge of the Caspian Sea.

"It was effectively a sweetener to help to secure the deal - and it worked," he said. Among the guests at a dinner and ceremony at Baku's Gulistan Palace to celebrate the Shah Deniz deal were Lord Browne and Baroness Thatcher. Mr Abrahams says he was told to ensure that everything ran smoothly for the event, including meeting Browne's fastidious requirements. "I had his favourite brand of water, Hildon, and his preferred foods flown out in advance, and I made sure money was paid for police escorts and to circumvent immigration procedures at the airport for Browne and his entourage. "That evening, he personally handed me a briefcase containing a cheque for \$30 million (£15million), to close the deal.

"He was so keen to wear a particular shirt, which he had left at the airport, that I persuaded the chief of police to close off the roads so his cavalcade could go via the airport to collect it." In 1993, Mr Abrahams played host to a group of MPs who visited Baku as guests of BP, including Harold Elletson - then a Tory MP but now an adviser to the Liberal Democrats - and Home Secretary John Reid, a Shadow Defence Minister at the time. "John flew out in the BP Gulfstream jet," he recalls. "After dinner, we went drinking in the hard currency bar. He was drinking a lot - this was a year before he gave up for good - and I grew worried as it got closer to the time of the curfew imposed because of the tense political situation at the time.

"I said, 'Come on John, we have to get back to the hotel.' But as we left, he was swaying around and being very noisy. "I urged him not to draw attention to us because we weren't meant to be still on the streets. But then a van load of police armed with Kalashnikovs pulled up and asked us what we were doing. "He said, 'I am a British politician...' I urged him to be quiet, but then he said to one of the policemen, 'If you don't take that f***ing Kalashnikov out of my face I'm going to stick it up your f***ing a***'."

"With that, we were arrested and shoved at gunpoint into the back of the van. "It was only after I persuaded the driver to go to the hotel to speak to the intelligence officer there that they released us. John had only about two hours' sleep, then was up at 5.30am to fly to the nearby war zone of Nagorno Karabakh. He was completely hung over." Some of Mr Abrahams' most intriguing claims surround the alleged co-operation between BP and the British intelligence services to

secure a more pro-Western, pro-business regime in the country.

He says the operation, masterminded by Scarlett in Moscow, contributed to the coup in May 1992 which saw President Ayaz Mutalibov toppled by Abulfaz Elchibey, and then to a second change a year later which saw Haydar Aliyev take power. Just months after Aliyev was installed, BP signed the so-called 'contract of the century', a £5 billion deal which placed BP at the head of an oil exporting consortium. John Scarlett, says Mr Abrahams, "approached me very subtly and asked me to help to gather information for him.

"Because my daily route to the construction yard passed the supply routes for Nagorno Karabakh, he asked me to report on troop and weapons movements. And BP's deputy representative in Russia seemed very close to the embassy, too. "BP supported both coups, both through discreet moves and open political support. Our progress on the oil contracts improved considerably after the coups." Subsequently released Turkish secret service documents claimed BP had discussed an 'arms for oil' deal with the assistance of MI6, under which the company would use intermediaries to supply weapons to Aliyev's supporters in return for the contract.

When the documents emerged in 2000, BP denied supplying arms - although sources admitted its representatives had "discussed the possibility". A BP spokesman said last night of Mr Abrahams' claims: "There are some facts in his account that are accurate, but we don't recognise most of it. We regard it as fantasy." A spokeswoman for John Reid said she had no comment and the Foreign Office said of Mr Abrahams' claims: "We neither confirm nor deny anyone's allegations in relation to intelligence matters."

Bilaga 3

Biografier

Ali Samsam Bakhtiari är en iransk kemist och oljeexpert anställd vid National Iranian Oil Company (NIOC). Han är rådgivare till ODAC och har skrivit en mängd med essäer om energi och historia.

Emmanuel Todd är en fransk historiker och statsvetare vid National Institute of Demographic Studies (INED), i Paris. Förutspådde Sovjetunionens fall 1976.

F William Engdahl är en ekonom och författare som är specialiserad på energi, geopolitik och ekonomisk geografi. Han har bland annat en examen från Stockholms Universitet. Engdahl bor i Tyskland men kommer ursprungligen från USA.

General Leonid Ivashov (Ryssland) är vicepresident för The Academy of Geopolitical Affairs i Moskva. Han har tidigare varit chef vid försvarsdepartementet och för de ryska försvarsstyrkorna.

Joseph Stroupe (USA) är chefredaktör för Global Events Magazine och är specialiserad på geopolitiska analyser gällande energi och ekonomi.

M K Bhadrakumar är en indisk diplomat och har bland annat verkat som ambassadör i Uzbekistan och Turkiet

Michel Chossudovsky (Kanada) är professor i ekonomi vid University of Ottawa. Han är även redaktör för Global Research och har arbetat som rådgivare åt ett flertal regeringar i olika utvecklingsländer.

Michael Ruppert är en amerikansk f.d. narkotikapolis och grundare av From The Wilderness, en webbplats som är dedikerad till att undersöka politiska mörkläggningar. Han var med om att avslöja CIA:s handel med droger under 1970-talet och har skrivit omfattande material om energi, ekonomi och droghandel.

Michael T Klare är en amerikansk professor i freds- och världssäkerhetsstudier vid Hampshire College, USA

Zbigniew Brzezinski är statsvetare och geostrateg. Han arbetar idag som professor i amerikansk utrikespolitik på Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies. Tidigare har han varit säkerhetsrådgivare åt Jimmy Carter och anses vara demokraternas svar på Henry Kissinger. Bildade tillsammans med David Rockefeller den Trilaterala Kommissionen 1973 och är medlem av inflytelserika tankesmedjan CFR (Council of Foreign Relations).